Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA PRĪTA PIKAMĒES [*PRIIT PIKAMÄE*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2020. gada 3. decembrī[1]

Lieta C-739/19

VK
pret
An Bord Pleanála,
piedaloties:
The General Council of the Bar of Ireland,
The Law Society of Ireland and the Attorney General

(*Supreme Court* (Augstākā tiesa, Īrija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Advokātu pakalpojumu sniegšanas brīvība – Direktīva 77/249/EEK – 5. pants – Citā dalībvalstī reģistrēta advokāta, kurš pārstāv klientu tiesvedībās valsts tiesās, pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu – Iespēja, ka lietas dalībnieku, kuru prejudiciālā nolēmuma procedūrā ir pārstāvējis ārvalsts advokāts, šis pats advokāts pārstāv turpmākajā tiesvedībā valsts tiesā

I. Ievads

1. Šajā lietā, kurā ir iesniegts lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, *Supreme Court* (Augstākā tiesa, Īrija) uzdod Tiesai četrus prejudiciālus jautājumus par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 77/249/EEK (1977. gada 22. marts) par pasākumiem, kas palīdz advokātiem sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus[2], 5. pantu. Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp prasītāju pamatlietā VK un *An Bord Pleanála* (iestāde, kas izskata sūdzības teritorijas plānošanas jomā) saistībā ar prasītāja ārvalsts advokāta pienākumu sadarboties ar Īrijas Advokātu kolēģijā reģistrētu advokātu, lai pārstāvētu minēto prasītāju iesniedzējtiesā.

2. Direktīvas 77/249 5. pantā nav precizēts, ko tieši citā dalībvalstī reģistrētam advokātam un pakalpojumu sniedzējam nozīmē šajā tiesību normā paredzētais sadarbības pienākums, tādējādi atstājot dalībvalstīm zināmu rīcības brīvību tā transponēšanā. Šī lieta dod Tiesai iespēju precizēt šīs rīcības brīvības apmēru un, konkrētāk, noteikt apstākļus, kādos šāda pienākuma noteikšana ir pamatota. Īpaša uzmanība būs jāpievērš jautājumam par to, kā LESD 56. panta pirmajā daļā paredzēto pakalpojumu sniegšanas brīvību saskaņot ar citām leģitīmām interesēm, piemēram, nepieciešamību garantēt personas, kas izmanto juridiskos pakalpojumus, aizsardzību un nodrošināt pareizu tiesvedību, proti, interesēm, kuru aizsardzība ir paredzēta šajā tiesību normā.

1 Oriģinālvaloda – franču.

2 OV 1977, L 78, 17. lpp.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

3. Direktīvas 77/249 1. pantā ir noteikts:

"1. Šī direktīva tajā noteiktajās robežās un saskaņā ar tajā paredzētajiem nosacījumiem tiek piemērota attiecībā uz advokātu darbību pakalpojumu sniegšanā.

[..]

2. "Advokāts" nozīmē jebkuru personu, kura ir tiesīga veikt savu profesionālo darbību ar vienu no šādiem apzīmējumiem:

[..]

Vācija: *Rechtsanwalt*

[..]."

4. Direktīvas 77/249 5. pantā ir paredzēts:

"Lai veiktu darbības klienta pārstāvēšanai [un aizstāvēšanai] tiesvedības procesā, dalībvalsts var prasīt advokātiem, uz kuriem attiecas 1. pants:

– pieteikties saskaņā ar vietējiem noteikumiem vai paražām pie prezidējošā tiesneša un vajadzības gadījumā pie attiecīgās Advokātu kolēģijas priekšsēdētāja uzņēmējdalībvalstī,

– strādāt sadarbībā ar advokātu, kurš praktizē attiecīgajā tiesu iestādē un kurš vajadzības gadījumā būtu atbildīgs šīs iestādes priekšā, vai ar tajā praktizējošu avoué vai procuratore."

B. Īrijas tiesības

5. *European Communities (Freedom to Provide Services) (Lawyers) Regulations 1979* (1979. gada Eiropas Kopienu (Pakalpojumu sniegšanas brīvība) (Advokāti) noteikumi, turpmāk tekstā – "1979. gada noteikumi"), ar kuriem Īrijas tiesībās ir transponētas Direktīvas 77/249 normas, 2. panta 1. punktā "pakalpojumu sniedzējs advokāts" ("visiting lawyer") ir definēts kā tāds, kurš ir tiesīgs praktizēt citas dalībvalsts tiesās, atsaucoties uz Direktīvas 77/249 1. panta 2. punktā ietverto sarakstu.

6. 1979. gada noteikumu 6. pantā ir noteikts:

"Ja viesadvokāts [pakalpojumu sniedzējs advokāts] veic darbības valstī, kas saistītas ar klienta pārstāvēšanu un aizstāvēšanu tiesvedības procesā, viņam jāstrādā sadarbībā ar advokātu, kuram ir tiesības praktizēt attiecīgajā tiesu iestādē un kurš vajadzības gadījumā būs atbildīgs šīs iestādes priekšā."

III. Tiesvedības rašanās fakti, pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

7. Prasītājs pamatlietā VK ir uzsācis apelācijas tiesvedību *Supreme Court* (Augstākā tiesa) par tiesāšanās izdevumu noteikšanu tiesvedībā, kas ierosināta, apstrīdot būvatļauju, kura izsniegta kritušu dzīvnieku izmeklēšanai paredzēta objekta būvniecībai netālu no viņa fermas.

8. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir saistīts ar strīdu, par ko *Supreme Court* (Augstākā tiesa) jau iepriekš bija iesniegusi lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, par kuru tika pasludināts 2018. gada 17. oktobra spriedums *Klohn* (C-167/17, EU:C:2018:833).

9. VK bija nolēmis pats sevi pārstāvēt *Supreme Court* (Augstākā tiesa).

10. Eiropas Savienības Tiesā viņu pārstāvēja O, kura ir Vācijā reģistrēta vācu advokāte (*Rechtsanwältin*).

11. Pēc 2018. gada 17. oktobra sprieduma *Klohn* (C-167/17, EU:C:2018:833) lieta tika nodota atpakaļ *Supreme Court* (Augstākā tiesa), lai tā spriestu par VK iesniegto apelācijas sūdzību Savienības atbilstošo tiesību normu interpretācijas, kas izriet no Tiesas sprieduma, gaismā.

12. Šajā kontekstā VK vēlējās uzdot O, advokātei, kurai nav likumīgu tiesību praktizēt Īrijā, savu interešu pārstāvēšanu *Supreme Court* (Augstākā tiesa).

13. Iesniedzējtiesa šaubās par to, vai 1979. gada noteikumu 6. pants, saskaņā ar kuru "ārvalsts" advokātam ir noteikts pienākums konsultēties ar vietējo advokātu tiesvedībā, kurā lietas dalībnieks pats var sevi pārstāvēt, ir atbilstošs Savienības tiesībām.

14. It īpaši tā uzdod jautājumu par to, kā ir interpretējams 1988. gada 25. februāra spriedums Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98), kurā Tiesa ir izvērtējusi dalībvalsts tiesības pieprasīt, lai pakalpojumu sniedzējs advokāts strādātu sadarbībā ar vietējo advokātu. Šī tiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai minētais spriedums atceļ pienākumu sadarboties ar vietējo advokātu, ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem lietas dalībniekam, kuru paredzēts pārstāvēt pakalpojumu sniedzējam advokātam, ir atļauts sevi pārstāvēt pašai.

15. Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka prasība strādāt "sadarbībā" ir ierobežota. Tādējādi neesot nepieciešams, lai vietējais advokāts būtu pilnvarots advokāts vai advokāts, kas izklāsta lietu tiesā. Abiem attiecīgajiem advokātiem, proti, pakalpojumu sniedzējam advokātam un advokātam, kurš praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām, būtu jādod iespēja pašiem precizēt viena un otra advokāta lomu. Tā advokāta loma, kurš praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām, drīzāk esot tikt ieceltam par pakalpojumu sniedzēja advokāta palīgu gadījumā, kad klienta pienācīgai pārstāvībai un pienākumu pret attiecīgo tiesu iestādi pareizai izpildei būtu vajadzīgas zināšanas vai padomi, kuri varētu izrādīties nepieciešami tieši tāpēc, ka pakalpojumu sniedzējam advokātam, iespējams, ir ierobežotas zināšanas par potenciāli nozīmīgiem tiesību, prakses un tiesvedību vai par profesionālās ētikas aspektiem valsts līmenī. Līdz ar to šīs sadarbības apmērs esot ļoti atkarīgs no katra konkrētā gadījuma apstākļiem, ņemot vērā, ka pastāvot reāls risks, ka pakalpojumu sniedzējs advokāts aiz neuzmanības nepilda pienākumus attiecībā pret savu klientu vai tiesu, kura izskata lietu, ja viņš vismaz nav norādījis advokātu, kurš praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām, lai tas viņam palīdzētu šajās jomās.

16. Visbeidzot iesniedzējtiesa norāda, ka viens no profesionālās ētikas pienākumiem, kuri ir jāievēro ikvienam advokātam, kas pārstāv lietas dalībnieku Īrijas tiesās, ir pienākums veikt izpēti visās atbilstošajās tiesību jomās un pievērst tiesas uzmanību visiem tiesiskiem, likumdošanas vai judikatūras elementiem, kuri var ietekmēt pareizu tiesvedības norisi. Šis pienākums esot piemērojams pat tad, ja attiecīgais elements ir nelabvēlīgs šī advokāta aizstāvētajai lietai. Šis pienākums esot uzskatāms par tiesvedību iezīmi *common law* valstīs, kurās lielāko daļu no tiesai nepieciešamās izpētes, lai pareizi lemtu par tiesību jautājumiem, drīzāk veic lietas dalībnieki, nevis pati tiesa. Ir skaidrs, ka tas tā nav gadījumā, ja lietas dalībnieki pārstāv sevi paši. Šādos gadījumos tiesām ir jādara viss iespējamais, lai tās varētu izskatīt juridiskos jautājumus bez advokāta palīdzības vienai vai otrai pusei vai abām pusēm.

17. Šādos apstākļos *Supreme Court* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai dalībvalstij ir liegts izmantot [Direktīvas 77/249] 5. pantā paredzēto iespēju, kurā dalībvalstij ir atļauts noteikt advokātam, kas pārstāv klientu tiesvedībā, prasību "strādāt sadarbībā ar advokātu, kurš praktizē attiecīgajā tiesu iestādē", visos gadījumos, kad lietas dalībniekam, kuru viesadvokāts vēlas pārstāvēt šādā tiesvedībā, būtu tiesības pārstāvēt sevi pašam?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša – pamatojoties uz kādiem faktoriem valsts tiesai būtu jāvērtē, vai ir pieļaujams noteikt prasību "praktizēt sadarbībā ar"?

3) It īpaši, vai ierobežota pienākuma uzlikšana strādāt "sadarbībā ar" [..] iesniedzējtiesas [rīkojumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu] aprakstītajā veidā būtu samērīga iejaukšanās advokātu brīvībā sniegt pakalpojumus, lai tā būtu pamatota, ņemot vērā iesaistītās vispārējās intereses, gan lai aizsargātu juridisko pakalpojumu adresātus, gan lai nodrošinātu pareizu tiesvedības norisi?

4) Ja atbilde uz trešo jautājumu ir apstiprinoša – vai šī nostāja attiecas uz visiem gadījumiem, un, ja neattiecas, tad kādi apstākļi būtu jāņem vērā valsts tiesai, nosakot, vai šādu prasību var piemērot konkrētā gadījumā?"

IV. Tiesvedība Tiesā

18. 2019. gada 4. oktobra iesniedzējtiesas nolēmums Tiesas kancelejā tika saņemts 2019. gada 8. oktobrī.

19. VK, *General Council of the Bar of Ireland* [Īrijas Advokātu kolēģijas ģenerālpadome], *Law Society of Ireland* [Īrijas Juristu biedrība], Īrijas un Spānijas valdības, kā arī Eiropas Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23. pantā noteiktajā termiņā.

20. Ar 2020. gada 14. jūlija procesa organizatorisko pasākumu Tiesa uzdeva jautājumus rakstveida atbildes sniegšanai Īrijas valdībai. Rakstveida apsvērumi saistībā ar jautājumiem, uz kuriem attiecas minētie procesa organizatoriskie pasākumi, tika iesniegti noteiktajā termiņā.

21. 2020. gada 23. septembra tiesas sēdē VK, *General Council of the Bar of Ireland*, *Law Society of Ireland*, Īrijas un Spānijas valdības, kā arī Komisijas pārstāvji iesniedza savus apsvērumus.

V. Juridiskā analīze

A. Ievada piezīmes

22. Savienības vienotais tirgus ir Eiropas integrācijas stūrakmens un izaugsmes un nodarbinātības virzītājspēks, kurā tostarp ir paredzēta pakalpojumu sniegšanas brīvība, kas nostiprināta LESD 56. panta pirmajā daļā. Juridisko pakalpojumu sniegšana – konkrētāk, juridisko konsultāciju sniegšana, kā arī pārstāvēšana un aizstāvēšana tiesvedības procesā tiesu iestādēs –, ko veic advokāti un kas ir šīs lietas pamatā [3], tādējādi ietilpst Līgumos garantētajās pamatbrīvībās.

3 Jāprecizē, kādi ir pakalpojumi, kuri ir aplūkoti izskatāmajā lietā, jo advokāta veiktās darbības var ietvert plašu uzdevumu klāstu. Kā norāda ģenerāladvokāts F. Ležē [*P. Léger*] savos secinājumos lietā *Wouters* u.c. (C-309/99, EU:C:2001:390, 50. punkts), advokāta veiktās darbības tradicionāli koncentrējas ap diviem galvenajiem pienākumiem: pirmkārt, juridisko konsultāciju sniegšanu (kurās ietilpst konsultēšana, sarunu risināšana un atsevišķu dokumentu sagatavošana) un, otrkārt, palīdzību klientam un tā pārstāvību tiesu un ārpustiesu iestādēs.

23. Juridisko pakalpojumu sniegšanai ir raksturīgas īpatnības, kuras ir cieši saistītas ar dalībvalstu dažādajām tradīcijām. Advokāta profesijas praktizēšana parasti prasa izcilas zināšanas par visiem noteikumiem, kas izriet no minētajām tradīcijām. To ievērojot, Eiropā tās ilgstošās un sarežģītās vēstures dēļ ir daudzas tradīcijas, kas var tikt attiecinātas uz juridisko kultūru daudzveidību, un katrai no tām ir savas īpatnības [4]. Lai gan starp Eiropas valstīm ir notikušas dažādas apmaiņas kultūras jomā [5] un ir notikusi tiesību aktu tuvināšana, kas virzīta integrācijas procesa ietvaros, dalībvalstu tiesību un tiesu sistēmas joprojām sakņojas to attiecīgajās tradīcijās, kas atspoguļojas institucionālā ziņā, taču arī tiesību, kā arī profesionālās ētikas noteikumu līmenī. Lai arī cik svarīgi būtu saglabāt šādu juridisko tradīciju dažādību, nav šaubu par to, ka tā var radīt šķēršļus advokāta profesijas praktizēšanai. Advokātam parasti būs jāiepazīstas ar noteikumiem, kas ir spēkā citā dalībvalstī, pirms viņš varēs tur sniegt savus pakalpojumus, kas nozīmē zināmus pielāgošanās pūliņus.

24. Lai pēc iespējas ļautu pārrobežu juridisko pakalpojumu sniegšanu un lai pārvarētu šķēršļus, kuri izriet no atšķirībām starp valstu tiesību sistēmām, Savienības likumdevējs ir pieņēmis vairākus atvasināto tiesību aktus, tostarp Direktīvu 77/249 par pasākumiem, kas palīdz advokātiem sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus. Šajā direktīvā ir paredzēta advokātu, kuri ir kvalificēti savās dalībvalstīs, profesionālo nosaukumu savstarpēja un automātiska atzīšana, kā arī iespēja veikt šo darbību citās dalībvalstīs ar zināmiem nosacījumiem. To nosacījumu vidū, kurus dalībvalstis var izvirzīt saskaņā ar šīs direktīvas 5. pantu, ir advokāta, kas sniedz pakalpojumus, pienākums "strādāt sadarbībā [..] ar advokātu, kurš praktizē attiecīgajā tiesu iestādē un kurš vajadzības gadījumā būtu atbildīgs šīs iestādes priekšā".

25. Šī lieta dod Tiesai iespēju precizēt dalībvalstu rīcības brīvības apmēru attiecībā uz šī nosacījuma īstenošanas kārtību. Īpaša uzmanība būs jāpievērš jautājumam par to, kā saskaņot pakalpojumu sniegšanas brīvību ar citām leģitīmām interesēm, kas ir atzītas šajā jomā, piemēram, nepieciešamību garantēt personas, kas izmanto šos pakalpojumus, aizsardzību, kā arī nodrošināt pareizu tiesvedību, kura, kā tiek uzskatīts, šim nosacījumam principā būtu jāaizsargā.

26. No šāda viedokļa raugoties, pienākums sadarboties ar advokātu, kurš praktizē attiecīgajā tiesu iestādē, ar mērķi ir nodrošināt piemērojamo noteikumu ievērošanu, varētu izrādīties pārāk ierobežojošs attiecībā uz izvirzītajiem mērķiem. Nedrīkst aizmirst, ka šis nosacījums galu galā nozīmē, ka attiecīgajai personai būs jāsedz izmaksas, kas saistītas ar divu advokātu sniegto pakalpojumu paralēlu izmantošanu, un tas var atturēt viņu aizstāvēt savas tiesības. Tomēr Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā ir aizsargātas ikvienas personas tiesības saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību tiesā. Šīs tiesības garantē efektīvu tiesu iestāžu pieejamību, kas ir tiesiskuma būtisks elements [6]. Šo ievada piezīmju mērķis ir parādīt ietekmi, kāda būs Tiesas sniegtajām atbildēm uz iesniedzējtiesas uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem.

4 Šajā sakarā skat. Visegrády, A., "Legal Cultures in the European Union", *Acta Juridica Hungarica*, 42. sēj., Nr. 3-4 (2001), 203. lpp., kurā ļoti vispārīgi ir nošķirtas romiešu, ģermāņu, skandināvu tiesību saimes un *common law* tiesību saime.

5 Ženēvas rakstnieks, filozofs un mūziķis Žans Žaks Ruso [*Jean-Jacques Rousseau*] XVIII gadsimtā rakstīja: "Šobrīd vairs nepastāv francūži, vācieši, spāņi un pat angļi, lai ko viņi arī teiktu; runa ir tikai par eiropiešiem."

6 Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokāta P. Krusa Viljalona [*P. Cruz Villalón*] secinājumus lietā *Samba Diouf* (C-69/10, EU:C:2011:102, 37. un 39. punkts), kā arī spriedumu, 2010. gada 22. decembris, *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811, 31. un 59. punkts). It īpaši attiecībā uz advokāta lomu *Charte des principes essentiels de l'avocat européen et Code de déontologie des avocats européens* [Eiropas Advokāta profesijas pamatprincipu harta un Eiropas Advokātu ētikas kodekss], *Conseil des barreaux européens (CCBE)*, 2019, 1.1. pantā ir noteikts, ka "sabiedrībā, kas dibināta, balstoties uz likuma varas ievērošanu, advokātam ir īpaša nozīme. Advokāta pienākumi nesākas un nebeidzas ar precīzu noteiktā uzdevuma izpildi, ciktāl to pieļauj likums. Advokātam jādarbojas gan taisnīguma, gan to personu interesēs, kuru tiesības un privilēģijas viņam/viņai uzticēts aizstāvēt, un advokāta pienākums ir ne tikai uzstāties kā aizstāvim sava klienta lietā, bet arī būt par klienta padomdevēju. Cieņa pret advokāta profesionālo amatpienākumu ir būtisks nosacījums likuma varas un demokrātijas pastāvēšanai sabiedrībā".

B. Par pirmo, otro un trešo prejudiciālo jautājumu

27. Ar saviem pirmajiem trim jautājumiem, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai attiecībā uz advokāta tiesībām pārstāvēt lietas dalībnieku kādā citā dalībvalstī, pamatojoties uz Direktīvu 77/249, var tikt izvirzīts pienākums, kuru ir noteiksi attiecīgā valsts, šim advokātam strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, ja lietas dalībniekam, kuru advokāts vēlas pārstāvēt tiesvedības procesā, ir atļauts pašam sevi pārstāvēt tiesvedībā tiesā, kurā celta prasība, un – apstiprinošas atbildes gadījumā – kādā veidā šis pienākums var tikt formulēts.

1. Pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu pats par sevi ir juridisko pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums

28. Direktīva 77/249 tika pieņemta, pamatojoties uz EEK līguma 59. pantu, kas tagad ir LESD 56. pants. Kā jau norādīju savās ievada piezīmēs, ar Direktīvu 77/249 tiek īstenota pakalpojumu sniegšanas brīvība, jo tās mērķis ir atvieglot advokātiem šīs brīvības sekmīgu izmantošanu. No Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka LESD 56. pantā ir paredzēta ne tikai jebkādas diskriminācijas novēršana attiecībā pret pakalpojumu sniedzēju tā valstspiederības dēļ vai tādēļ, ka tas ir reģistrēts citā dalībvalstī, nevis dalībvalstī, kurā pakalpojums ir jāsniedz, bet arī jebkāda ierobežojuma, kaut arī tas ir vienādi piemērojams gan vietējiem, gan citu dalībvalstu pakalpojumu sniedzējiem, atcelšana, ja šis ierobežojums aizliedz, apgrūtina vai padara mazāk pievilcīgus tā pakalpojumu sniedzēja pakalpojumus, kas ir reģistrēts citā dalībvalstī, kurā tas likumīgi sniedz līdzīgus pakalpojumus [7].

29. Šajā kontekstā man šķiet atbilstoši norādīt, ka ikviens pienākums strādāt "sadarbībā" ar vietējo advokātu pats par sevi ir advokātu pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums iepriekš minētās judikatūras izpratnē, jo ar to tiek pieprasīts, lai persona, kura vēlas izmantot pakalpojumu sniedzēju, kas ir reģistrēts citā dalībvalstī, uzņemtos papildu izmaksas, kuras saistītas ar to, ka paralēli tiek pilnvarots vietējais advokāts. Šim apstāklim var būt atturoša ietekme uz attiecīgo personu, it īpaši pārrobežu lietās, kurās bieži vien ir jāpiemēro Savienības tiesības un dažādu tiesību sistēmu likumi. Personai ne tikai tiktu liegts izmantot "ārvalsts" advokāta pakalpojumus, bet arī šis pēdējais minētais advokāts tiktu skarts tādēļ, ka viņš nevarētu piedāvāt savus pakalpojumus dalībvalstī, kas nav viņa izcelsmes dalībvalsts. It īpaši attiecībā uz citā dalībvalstī reģistrēta advokāta stāvokli ir jānorāda, ka pretēji tam, kas ir paredzēts LESD 57. pantā, viņš nevar uz laiku veikt darbības dalībvalstī, kur sniedz pakalpojumus, saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādus šī valsts izvirza pati saviem pilsoņiem.

30. Šādos apstākļos ir jāatgādina, ka pakalpojumu sniegšanas brīvība, kas ir viens no Līgumos nostiprinātajiem pamatprincipiem, var tikt ierobežota tikai ar noteikumiem, kuri ir *pamatoti* ar primāriem vispārējo interešu apsvērumiem, atbilstoši izvirzītā mērķa sasniegšanai un *samērīgi* attiecībā uz šo mērķi [8]. Fakts, ka Savienības likumdevējs dalībvalstīm ir devis iespēju ieviest šādu ierobežojumu saskaņā ar Direktīvas 77/249 5. pantu, nenozīmē, ka dalībvalstīm ir neierobežota rīcības brīvība, īstenojot šo iespēju. Gluži pretēji, šādam ierobežojumam ir jāatbilst minētajām prasībām, kā Tiesa to ir atgādinājusi spriedumā, kas pasludināts lietā Komisija/Vācija [9], kura ir īpaši atbilstoša šīs lietas analīzei.

31. Lieta Komisija/Vācija attiecās uz Komisijas celto prasību sakarā ar pienākumu neizpildi, kurā Tiesai tika lūgts detalizēti izvērtēt tādu Vācijas tiesību aktu atbilstību EEK līguma 59. un 60. pantam, kā arī Direktīvai 77/249 – tajos pakalpojumu sniedzējiem advokātiem, kuri ir reģistrēti citā dalībvalstī un kuri sniedz pakalpojumus saistībā ar klienta pārstāvību un aizstāvību tiesvedības procesā, bija noteikts pienākums strādāt tikai sadarbībā ar Vācijas advokātu. Savā spriedumā Tiesa secināja, ka Vācijas

7 Spriedumi, 2020. gada 26. februāris, *Stanleyparma* un *Stanleybet Malta* (C-788/18, EU:C:2020:110, 17. punkts); 2016. gada 10. marts, *Safe Interenvíos* (C-235/14, EU:C:2016:154, 98. punkts); 2013. gada 12. septembris, *Konstantinides* (C-475/11, EU:C:2013:542, 44. punkts); 2014. gada 18. marts, *International Jet Management* (C-628/11, EU:C:2014:171, 57. punkts), un 2012. gada 19. decembris, Komisija/Beļģija (C-577/10, EU:C:2012:814, 38. punkts).

8 Spriedums, 2017. gada 19. septembris, Komisija/Īrija (Reģistrācijas nodoklis) (C-552/15, EU:C:2017:698, 74. punkts).

9 Spriedums, 1988. gada 25. februāris, Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98, 12. un 13. punkts).

Federatīvā Republika nav izpildījusi pienākumus, kuri tai uzlikti saskaņā ar minētajām normām. Šajā spriedumā Tiesas veiktā pārbaude bija vērsta uz ierobežojuma, kas ieviests ar Vācijas tiesību aktiem, pamatojuma un samērīguma analīzi. Tā kā atvasinātās tiesības, interpretējot tās primāro tiesību gaismā, ir atsauces kritērijs, lai konstatētu attiecīgo Īrijas tiesību aktu atbilstību Savienības tiesībām, tiek ierosināts ievērot noteikto analīzes struktūru, kas ir minēta iepriekšējā punktā.

32. Ir svarīgi uzsvērt, ka, lai gan pastāv līdzības, izskatāmā lieta no procesuālā viedokļa atšķiras no lietas Komisija/Vācija. Nav piemērojami noteikumi, kuri reglamentē prasību sakarā ar pienākumu neizpildi atbilstoši LESD 258. pantam, it īpaši Tiesas pilnvaras. Ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas iesniegts saskaņā ar LESD 267. pantu, iesniedzējtiesa vēlas saņemt Savienības tiesību interpretāciju, lai to piemērotu lietā, kas tai ir iesniegta. Līdz ar to Tiesa var tikai netieši izteikties par jautājumu attiecībā uz Īrijas tiesību aktu atbilstību Savienības tiesībām, iesniedzējtiesai sniedzot vienīgi nepieciešamos interpretācijas elementus, lai tā pati varētu spriest par šo jautājumu [10].

33. Lai uz prejudiciālajiem jautājumiem sniegtu konkrētu atbildi, vispirms ir jānosaka attiecīgo Īrijas tiesību aktu precīzs saturs, vienlaikus ņemot vērā interpretāciju, ko tiem sniegušas valsts tiesas. Kā Tiesa ir atzīmējusi lietā, kurā tika pasludināts spriedums Komisija/Vācija, Direktīvā 77/249 nav sniegts neviens precizējums attiecībā uz jēdzieniem "strādāt sadarbībā" un "atbildīgs šīs iestādes priekšā" [11], tādējādi atstājot dalībvalstīm zināmu rīcības brīvību attiecībā uz to transponēšanu. No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka Īrijas tiesību aktos būtībā ir pārņemts Direktīvas 77/249 5. panta formulējums. Saskaņā ar informāciju, kuru sniegusi iesniedzējtiesa, kas acīmredzot atsaucas uz tās "praktiskajiem norādījumiem", kuros ir noteiktas detalizētas procesuālās prasības attiecībā uz to tiesību izmantošanu, kuras izriet no Direktīvas 77/249, tiesību normas formulējums, kurā ir paredzēts šis pienākums, proti, 1979. gada noteikumu 6. pants, "gandrīz pilnīgi atbilst formulējumam, kas paredzēts Direktīvas 77/249 5. pantā".

34. Tomēr šķiet, ka šī tiesību norma parasti tiek piemērota elastīgi. Saskaņā ar iesniedzējtiesas norādēm Īrijas tiesību aktos "ir paredzēts minimālais pienākums piekļūt advokātam, kurš praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām un vajadzības gadījumā sniedz palīdzību valsts tiesību, valsts prakses vai pat tiesvedības vai ētikas jomā". Turklāt iesniedzējtiesa norāda, ka "pienākuma, kas bija Vācijas tiesībās Tiesas nolēmuma lietā 427/85, Komisija/Vācija, laikā, apjoms ievērojami pārsniedza to, kas esot paredzēts Īrijas tiesībās, ja Īrijai būtu atļauts noteikt pienākumu izmantot sadarbības advokātu". Tieši pamatojoties uz šo informāciju, ir jāizvērtē attiecīgie Īrijas tiesību akti no LESD 56. panta un Direktīvas 77/249 skatpunkta.

35. Neatkarīgi no apdraudējuma pakāpes, kāds var būt Īrijas tiesību aktos paredzētajam pienākumam izmantot sadarbības advokātu, nav apstrīdams, ka šis nosacījums pats par sevi ir pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums to iemeslu dēļ, kuri ir izklāstīti šajos secinājumos [12]. Galvenais jautājums, kas rodas izskatāmajā lietā, ir par to, vai pastāv primāri vispārējo interešu apsvērumi, kuri pamato šādu ierobežojumu, un, ja tas tā ir, vai šis ierobežojums ir samērīgs attiecībā uz valsts likumdevēja izvirzītajiem mērķiem. Pakalpojumu sniegšanas brīvības apdraudējuma pakāpei var būt būtiska nozīme, analizējot samērīgumu, un tā ir jānosaka, ņemot vērā Īrijas tiesību aktos noteikto sadarbības kārtību.

10 Spriedumi, 1993. gada 15. decembris, *Hünermund* u.c. (C-292/92, Krāj., I-6787. lpp., 8. punkts); 2008. gada 31. janvāris, *Centro Europa 7* (C-380/05, Krāj., I-349. lpp., 50. punkts), un 2010. gada 26. janvāris, *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (C-118/08, EU:C:2010:39, 23. punkts).

11 Spriedums, 1988. gada 25. februāris (427/85, EU:C:1988:98, 22. punkts).

12 Skat. šo secinājumu 29. punktu.

2. Pareiza tiesvedība un attiecīgās personas aizsardzība ir primāri vispārējo interešu apsvērumi

36. Attiecībā uz primāriem vispārējo interešu apsvērumiem, kuri var pamatot šādu ierobežojumu, no iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka Īrijas tiesību aktu mērķis ir aizsargāt divas intereses, proti, pareizu tiesvedību un attiecīgās personas kā patērētāja aizsardzību. Turpinājumā ir jāpārbauda, vai šie mērķi Savienības tiesību sistēmā ir atzīti par primāriem vispārējo interešu apsvērumiem.

37. Šajā ziņā vispirms ir jānorāda, ka sprieduma Komisija/Vācija 23. punktā Tiesa ir norādījusi, ka, "lai gan [ar Direktīvu 77/249] ir ļauts valsts tiesību aktos noteikt prasību, ka advokātam, kurš sniedz pakalpojumus, ir jāstrādā sadarbībā ar [vietējo] advokātu, tā ir paredzēta, lai šis pirmais minētais advokāts varētu pildīt uzdevumus, kurus viņam ir uzticējis klients, *ievērojot pareizu tiesvedību*" [13]. Tiesa turklāt ir norādījusi, ka, "ņemot vērā šo aspektu, pienākuma strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, kas viņam ir noteikts, mērķis ir sniegt šim advokātam nepieciešamo atbalstu, lai viņš spētu strādāt tiesu sistēmā, kas atšķiras no tās, kura viņam ir pazīstama, un *sniegt tiesai, kurā celta prasība, pārliecību, ka advokāts, kas sniedz pakalpojumus, patiešām saņem šo atbalstu un tādējādi viņš pilnībā var ievērot piemērojamos procesuālos un profesionālās ētikas noteikumus*".

38. Šo minētā sprieduma rindkopu, kurā Tiesa izskaidro Direktīvas 77/249 5. panta likumdošanas mērķi, es interpretēju kā skaidru atzīšanu, ka pareiza tiesvedība ir primārs vispārējo interešu apsvērums, kas principā var pamatot to, ka pakalpojumu sniedzējam advokātam tiek noteikts pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu.

39. Saistībā ar personas kā patērētāja aizsardzību es vēlos konstatēt, ka šī interese zināmā mērā saskan ar interesi, kas ir saistīta ar pareizu tiesvedību, ņemot vērā to, ka klienta faktiska aizstāvība un pārstāvība valsts tiesās lielā mērā ir atkarīga arī no pilnvarotā advokāta labas profesionālās sagatavotības. Advokāts, kurš ir apliecinājis padziļinātas zināšanas par tiesībām, kā arī par piemērojamajiem profesionālās ētikas noteikumiem, noteikti būs atbilstošs gan tiesu sistēmas prasībām, gan juridisko pakalpojumu saņēmēja prasībām [14]. Šīs intereses ir neatdalāmas un kaut kādā ziņā veido vienas medaļas divas puses, kā to pierāda vairākas lietas, kuras ir izskatījusi Tiesa un kuras attiecas uz nosacījumiem, ar ko tiek reglamentēta juridisko pakalpojumu sniegšana dalībvalstīs. Minētajās lietās abas intereses ir tikušas norādītas vienlaikus kā primāri vispārējo interešu apsvērumi, kuri var pamatot šīs pamatbrīvības ierobežojumu, un Tiesa to ir atbalstījusi.

40. Vispirms jāvērš uzmanība uz apvienotajām lietām, kurās tika pasludināts spriedums *Cipolla* u.c. [15] un kurās Tiesa ir konstatējusi, ka, "pirmkārt, patērētāju aizsardzība, it īpaši tādu juridisko pakalpojumu saņēmēju aizsardzība, kurus sniedz tiesu varai piederošas personas, un, otrkārt, pareizas tiesvedības aizsardzība ir mērķi, kuri ir tādi, kas var tikt uzskatīti par imperatīvām vispārējām interesēm [primāriem vispārējo interešu apsvērumiem], kuras var attaisnot pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu". Turpinājumā vēlos atgādināt, ka lietā, kurā tika pasludināts spriedums *Reisebüro Broede* [16], Tiesa norādīja, ka "profesionālo noteikumu, it īpaši noteikumu par [profesionālās darbības] organizēšanu, kvalifikāciju, profesionālo ētiku, kontroli un atbildību, piemērošana advokātiem galapatērētājiem sniedz nepieciešamo integritātes un pieredzes garantiju, kā arī pareizas tiesvedības garantiju". Nesenākā lietā, kurā tika pasludināts spriedums *Lahorgue* [17], Tiesa konstatēja, ka "tiesājamā kā juridisko pakalpojumu galapatērētāja aizsardzība un pareiza tiesvedība ir īpaši saistītas ar pakalpojumu sniedzēja kontroles prasībām". Izskatāmajai lietai nav nekādas īpatnības, kas ļautu nonākt pie atšķirīga secinājuma. Līdz ar to principi, kas izriet no šīs judikatūras, būtu jāpiemēro šajā lietā.

13 Spriedums, 1988. gada 25. februāris (427/85, EU:C:1988/98). Mans izcēlums.

14 Savos secinājumos lietā *Lahorgue* (C-99/16, EU:C:2017:107, 56. punkts) ģenerāladvokāts M. Vatelē [*M. Wathelet*] ir norādījis, ka Savienības tiesību sistēmā ir kopīga advokāta nozīmes koncepcija, proti, viņš līdzdarbojas tiesas spriešanas procesā un viņam pilnīgi neatkarīgi un prioritārās taisnības interesēs ir jāsniedz klientam nepieciešamā juridiskā palīdzība. Šīs aizsardzības otra puse ir profesionālās ētikas un disciplīnas normas, kas ir paredzētas un tiek īstenotas vispārējo interešu labā.

15 Spriedums, 2006. gada 5. decembris (C-94/04 un C-202/04, EU:C:2006:758, 64. punkts).

16 Spriedums, 1996. gada 12. decembris (C-3/95, EU:C:1996:487, 38. punkts).

17 Spriedums, 2017. gada 18. maijs (C-99/16, EU:C:2017:391, 35. punkts).

41. No tā izriet, ka pareiza tiesvedība un attiecīgās personas kā patērētāja aizsardzība ir primāri vispārējo interešu apsvērumi Savienības tiesību sistēmā, kuri var pamatot to, ka pakalpojumu sniedzējam advokātam tiek noteikts pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu.

3. Īrijas tiesību aktos paredzētās kārtības saistībā ar pienākumu izmantot sadarbības advokātu pārbaude attiecībā uz norādītajām interesēm

42. Ir jāatbild uz jautājumu, vai pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu patiešām ir pamatots attiecībā uz norādītajām interesēm, pamatojoties uz Īrijas tiesību aktos paredzētās kārtības pārbaudi noteikto objektīvo kritēriju gaismā. Kā jau norādīts, Direktīvā 77/249 nav sniegts neviens precizējums attiecībā uz jēdzienu "strādāt sadarbībā", tādējādi atstājot dalībvalstīm zināmu rīcības brīvību tā transponēšanā, ja tās nolemtu izmantot iespēju, kas tām ir piešķirta ar Direktīvas 77/249 5. pantu. Līdz ar to teorētiski ir iespējami dažādi sadarbības veidi ar vietējo advokātu, no kuriem daži attiecībā uz pakalpojumu sniegšanu var būt vairāk ierobežojoši nekā citi.

43. Ņemot vērā šo apstākli, šīs kārtības pārbaude objektīvo kritēriju gaismā ir nepieciešama, lai izvairītos no tā, ka, iespējams, nepārvarami šķēršļi padara nereālu šīs pamatbrīvības īstenošanu. Starp šiem objektīvajiem kritērijiem, kuri ir atzīti Tiesa judikatūrā un kuri man šķiet atbilstoši šajā lietā, ir *saskaņotības* un *samērīguma* prasības, kuras ir jāņem vērā turpinājumā [18]. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru valsts tiesiskais regulējums var nodrošināt izvirzītā mērķa sasniegšanu vienīgi tad, ja tas patiešām atbilst vēlmei to sasniegt saskanīgā un sistemātiskā veidā [19]. Atbilstoši samērīguma principam pamatbrīvību ierobežojumi nedrīkst pārsniegt to, kas ir vajadzīgs, lai sasniegtu izvirzīto mērķi [20]. Turpinājumā es izvērtēšu Īrijas tiesību aktos paredzētās kārtības atsevišķus aspektus, kuri, manuprāt, rada šaubas attiecībā uz to atbilstību Savienības tiesībām.

a) Prasības strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu nekonsekvence, lai gan attiecīgajai personai ir iespēja piedalīties tiesvedībā bez pārstāvības

44. Pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, lai gan attiecīgajai personai ir iespēja piedalīties tiesvedībā bez pārstāvības, ir viens no svarīgākajiem attiecīgo tiesību aktu aspektiem. No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka šīs iespējas pamatā ir Īrijas konstitucionālajās tiesībās garantētās pamattiesības uz piekļuvi tiesām, it īpaši augstākajām tiesām. Fiziskas personas, atšķirībā no juridiskām personām, var darboties kā "tiesvedības dalībnieks, kas pārstāv sevi pats", visās tiesvedībās, bet visos citos gadījumos, kad lietas dalībnieks ir jāpārstāv (sabiedrību gadījumā) vai tas vēlas tikt pārstāvēts (fizisko personu gadījumā), tam ir jāpilnvaro advokāts, kuram ir likumīgas tiesības praktizēt Īrijā.

45. Šajā ziņā ir jākonstatē, ka Īrijas tiesību aktiem piemīt ļoti liela līdzība ar Vācijas tiesību aktiem, ko Tiesa ir izvērtējusi lietā, kurā tika pieņemts spriedums Komisija/Vācija, jo valsts tiesību sistēmā noteiktos gadījumos attiecīgajai personai bija atļauts pārstāvēt sevi pašai tiesvedībā šīs dalībvalsts tiesās pašai [21]. Vēl viena līdzība, kuru es uzskatu par atbilstošu norādīt šajā kontekstā, ir fakts, ka Vācijas tiesību aktos bez izņēmuma bija paredzēts pienākums pilnvarot vietējo advokātu gadījumā, ja persona atteiktos no savām tiesībām nodrošināt savu pašas aizstāvību tiesvedības procesā un drīzāk izvēlētos izmantot tāda advokāta pakalpojumus, kurš ir reģistrēts citā dalībvalstī.

18 Tā kā, pirmkārt, iesniedzējtiesas, kā arī ieinteresēto lietas dalībnieku apsvērumi attiecas tikai uz saskaņotības un samērīguma prasībām un, otrkārt, neviens neapstrīd Īrijas tiesību aktu *piemērotību* šo secinājumu 36. punktā minēto mērķu sasniegšanai, es koncentrēšos uz šo divu kritēriju analīzi.

19 Spriedumi, 2012. gada 19. jūlijs, *Garkalns* (C-470/11, EU:C:2012:505, 37. punkts); 2014. gada 30. aprīlis, *Pfleger* u.c. (C-390/12, EU:C:2014:281, 43. punkts); 2014. gada 12. jūnijs, *Digibet* un *Albers* (C-156/13, EU:C:2014:1756, 26. punkts), un 2018. gada 14. novembris, *Memoria* un *Dall'Antonia* (C-342/17, EU:C:2018:906, 52. punkts).

20 Spriedumi, 2003. gada 6. novembris, *Gambelli* u.c. (C-243/01, EU:C:2003:597); 2005. gada 27. oktobris, Komisija/Spānija (C-158/03, nav publicēts, EU:C:2005:642, 48. punkts), un 2018. gada 19. decembris, *Stanley International Betting* un *Stanleybet Malta* (C-375/17, EU:C:2018:1026, 76. punkts).

21 Spriedums, 1988. gada 25. februāris (427/85, EU:C:1988:98, 13. punkts).

46. Tiesa ir uzskatījusi, ka šādos apstākļos neviens vispārējo interešu apsvērums nevarēja pamatot tādu pienākumu strādāt sadarbībā ar Vācijas advokātu, kas noteikts advokātam, kurš ir reģistrēts citas dalībvalsts advokātu kolēģijā un kurš profesionāli sniedz šos pakalpojumus [22]. Līdz ar to Tiesa ir nospriedusi, ka pakalpojumu sniedzējam advokātam, kuram turklāt visās savās darbībās Vācijas tiesās bija jāievēro profesionālie noteikumi, kas piemērojami šajā dalībvalstī atbilstoši Direktīvas 77/249 4. pantam, ar Vācijas tiesību aktiem nevar noteikt pienākumu strādāt sadarbībā ar advokātu, kas praktizē attiecīgajā tiesu iestādē, tādu tiesvedību gadījumos, attiecībā uz kurām šajos tiesību aktos nav noteikta obligāta advokāta palīdzība [23]. Tiesa ir secinājusi – tā kā Vācijas tiesību aktos, ņemot vērā to noteikumu vispārīgumu, šis pienākums bija attiecināts uz šādām tiesvedībām, tie bija pretrunā Direktīvai 77/249 un EEK līguma 59. un 60. pantam (tagad – LESD 56. un 57. pants) [24].

47. Jānorāda, ka Tiesa ir atkārtojusi šo judikatūru lietā, kurā tika pieņemts spriedums Komisija/Francija [25] un kura attiecās uz Francijas tiesību aktiem, kuros pakalpojumu sniedzējam advokātam arī bija noteikts pienākums strādāt sadarbībā ar advokātu, kas ir reģistrēts Francijas Advokātu kolēģijā, lai veiktu darbības, attiecībā uz kurām Francijas tiesībās nebija prasīta obligāta advokāta palīdzība [26]. Formulējot tās vienkārši, būtiskās iezīmes, ko tikko minēju un kas ir piesaistījušas Tiesas uzmanību lietā, kurā tika pieņemts spriedums Komisija/Vācija [27], bija raksturīgas arī Francijas tiesību sistēmai. Ņemot vērā šo apstākli, Tiesas spriedums nevarēja būt citāds. Atsaucoties uz iepriekš minētā sprieduma pamatojumu, Tiesa nosprieda, ka Francijas Republika nav izpildījusi pienākumus, kas tai uzlikti saskaņā ar EEK līguma 59. un 60. pantu (tagad – LESD 56. un 57. pants) un Direktīvu 77/249 [28].

48. Tiesa savu argumentāciju acīmredzot balstīja uz to, ka attiecīgie valsts tiesību akti nebija saskaņoti. Patiešām, šķiet nesaprātīgi ierosināt, ka, lai arī patērētāju tiesību aizsardzības un pareizas tiesvedības aizsardzības mērķis pieļauj to, ka kāds lietas dalībnieks tiesvedībā pārstāv sevi pats, tam tomēr ir jāliedz izmantot tāda advokāta pakalpojumus, kuram ir atļauts praktizēt savā profesijā citā dalībvalstī un uz kuru attiecas visi profesionālās ētikas pienākumi, kas saistīti ar viņa profesionālo statusu.

49. Līdz ar to es ierosinu šajā lietā piemērot principus, kuri izklāstīti 1988. gada 25. februāra spriedumā Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98) un 1991. gada 10. jūlija spriedumā Komisija/Francija (C-294/89, EU:C:1991:302), un norādīt iesniedzējtiesai, ka tai ir stingri jāpārbauda pamatlietā aplūkotie tiesību akti no saskaņotības kritērija viedokļa, sniedzot tai šajā ziņā nepieciešamos interpretācijas elementus. Šajos secinājumos izklāstīto apsvērumu mērķis ir tieši palīdzēt Tiesai izstrādāt šos interpretācijas elementus.

b) Fakts, ka valsts tiesībās attiecīgajai personai nav paredzēta iespēja, ka viņu pārstāv persona, kas nav advokāts, nav izšķirošs faktors, lai konstatētu šo tiesību saskaņotību

50. Pretēji tam, ko apgalvo daži ieinteresētie lietas dalībnieki, proti, *Law Society of Ireland* un *General Council of the Bar of Ireland*, es neesmu pārliecināts, ka tas, ka valsts tiesību aktos nav skaidri paredzēta iespēja attiecīgajai personai likt sevi pārstāvēt kādam, kas nav advokāts, ir izšķirošs faktors, lai konstatētu šo tiesību aktu saskaņotību.

22 Spriedums, 1988. gada 25. februāris, Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98, 14. punkts).
23 Spriedums, 1988. gada 25. februāris, Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98, 15. punkts).
24 Spriedums, 1988. gada 25. februāris, Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98, 15. punkts).
25 Spriedums, 1991. gada 10. jūlijs (C-294/89, EU:C:1991:302).
26 Spriedums, 1991. gada 10. jūlijs, Komisija/Francija (C-294/89, EU:C:1991:302, 18. punkts).
27 Spriedums, 1988. gada 25. februāris (427/85, EU:C:1988:98, 13. punkts).
28 Spriedums, 1991. gada 10. jūlijs, Komisija/Francija (C-294/89, EU:C:1991:302, 17.–20. punkts).

51. Minēto lietas dalībnieku izvirzītais arguments, kura mērķis ir izslēgt 1988. gada 25. februāra spriedumā Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98) izklāstīto principu piemērošanu šajā lietā, ir balstīts uz tādu šī sprieduma izpratni, saskaņā ar kuru Tiesa par noteicošo esot uzskatījusi faktu, ka Vācijas tiesību aktos bija ļauts attiecīgajai personai vai nu pašai sevi pārstāvēt tiesvedībā, vai arī likt sevi pārstāvēt personai, kam nav nekādas advokāta izglītības. Saskaņā ar šo argumentāciju minēto principu piemērošana izskatāmajā lietā neesot pieļaujama, ņemot vērā to, ka Īrijas tiesībās pēdējais minētais gadījums neesot atļauts. Attiecīgā persona varot vienīgi izvēlēties pati sevi pārstāvēt tiesvedībā vai būt pārstāvētai ar advokātu.

52. Tomēr, kā esmu izklāstījis iepriekš [29], drīzāk tieši prasība strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, lai gan personai ir iespēja piedalīties tiesvedībā bez pārstāvības, ir likusi Tiesai secināt, ka Vācijas tiesību akti neatbilda saskaņotības prasībai. No sprieduma Komisija/Vācija pamatojuma izriet, ka Vācijas tiesībās paredzētā iespēja likt sevi pārstāvēt personai, kas nepraktizē kā advokāts, bija tikai papildu elements, kas apstiprināja Tiesas pārliecību [30]. Pirmā iezīme ir pietiekama, lai konstatētu valsts tiesību normu sistēmas nekonsekvenci.

53. Šo interpretāciju turklāt apstiprina sprieduma Komisija/Francija pamatojums, no kura izriet, ka Francijas tiesību akti, ko izvērtējusi Tiesa, tostarp ietvēra abus iepriekš minētos elementus, jo pakalpojumu sniedzējam advokātam bija noteikta prasība strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, lai gan attiecīgajai personai bija iespēja tiesvedībā pārstāvēt sevi pašai, un turklāt šis apstāklis ir piesaistījis Tiesas uzmanību. Tas, ka vairākkārt ir minēta šī Francijas tiesību aktu īpatnība, norāda uz to, kāds bija izšķirošais faktors analīzē [31].

54. No tā izriet, ka minēto ieinteresēto lietas dalībnieku argumentācija, šķiet, ir balstīta uz kļūdainu Tiesas judikatūras interpretāciju un tā ir jānoraida. Līdz ar to fakts, ka Īrijas tiesību akti šajā jautājumā atšķiras no tiesību aktiem, kas tika izvērtēti iepriekš minētajās lietās, nav šķērslis Tiesas judikatūrā nostiprināto principu piemērošanai un līdz ar to secinājuma izdarīšanai, ka ar Īrijas tiesību aktiem netiek saskaņoti īstenoti šo secinājumu 36. punktā minētie mērķi.

c) Šķiet, ka Īrijas atbilstošajās tiesību normās izņēmuma kārtā ir paredzēta iespēja, ka attiecīgo personu pārstāv kāds, kas nav advokāts

55. Neatkarīgi no iepriekš minētajiem apsvērumiem vēlos norādīt, ka Īrijas atbilstošās tiesību normas nešķiet tik skaidras, kā tās apraksta minētie ieinteresētie lietas dalībnieki. Dažas pretrunas atbilstošo tiesību normu izklāstā saistībā ar iespēju attiecīgajai personai likt sevi pārstāvēt kādam, kurš nepraktizē kā advokāts, man liek domāt, ka šo apstākli arī var ņemt vērā, izvērtējot attiecīgo valsts tiesību aktu saskaņotību.

56. No vienas puses, no minēto lietas dalībnieku rakstveida apsvērumiem izriet, ka attiecīgā persona, kas nav profesionālis, var saņemt ierobežotu palīdzību, jo, piemēram, persona, kurai nav tiesību to pārstāvēt tiesvedības procesā, varētu tai dot padomus vai veikt pierakstus. Šai personai, kas Īrijas tiesībās tiek saukta par "McKenzie friend", tomēr neesot tiesību darboties advokāta statusā vai vest lietu. Šo informāciju apstiprina iesniedzējtiesas sniegtā informācija, saskaņā ar kuru konkrētā persona darbojas tikai kā administratīvais palīgs, lai ļautu attiecīgajam lietas dalībniekam pēc iespējas labāk aizstāvēt savas intereses. Šādai "McKenzie friend" personai it īpaši neesot tiesību uzstāties *Supreme Court* (Augstākā tiesa) kā lietas dalībnieka pārstāvim. Tomēr tas varētu notikt ierobežotos gadījumos, bet tikai tad, ja lietas dalībniekam, kurš pārstāv sevi pats, ir invaliditāte, kas viņam liedz izklāstīt un aizstāvēt savas intereses.

29 Skat. šo secinājumu 44.–49. punktu.

30 Skat. 1988. gada 25. februāra spriedumu (427/85, EU:C:1988:98, 13. punkts un rezolutīvā daļa), kurā Tiesa apraksta Vācijas tiesības tikai kā tādas, "kurās nav noteikta obligāta advokāta palīdzība", neizsakoties konkrētāk.

31 Skat. 1991. gada 10. jūlija spriedumu Komisija/Francija (C-294/89, EU:C:1991:302, 18. un 19. punkts, kā arī rezolutīvā daļa), kurā Tiesa apraksta Francijas tiesības kā tādas, "kurās nav pieprasīta obligāta advokāta palīdzība", neprecizējot tās iezīmes.

57. No otras puses, prasītājs pamatlietā norāda, ka attiecīgās personas, kas nav profesionālis, pārstāvība, kuru veic nespeciālists, Īrijā ir iespējama, lai gan runa ir par izņēmumu no noteikuma. Konkrētāk, šķiet, ka šāda pārstāvība var tikt atļauta retos gadījumos, kad tiesvedības dalībnieks, kas pārstāv sevi pats, to lūdz tiesai, kurā celta prasība. Saskaņā ar prasītāja pamatlietā norādīto šī iespēja nav paredzēta likumā, bet uz to drīzāk attiecas tiesas novērtējuma brīvība. Vēlos norādīt, ka šie apsvērumi ir balstīti uz informāciju, ko *Attorney General* [Īrijas ģenerālprokurors] sniedzis kā ieinteresētais lietas dalībnieks citu vidū izskatāmajā lietā. Turklāt ir jānorāda, ka šo informāciju par Īrijas tiesu sistēmu Īrijas valdība skaidri ir apstiprinājusi savā rakstveida atbildē uz jautājumu, ko Tiesa uzdevusi saistībā ar procesa organizatoriskajiem pasākumiem [32]. Līdz ar to ir jāpamatojas uz pieņēmumu, ka šie apsvērumi pareizi atspoguļo Īrijas atbilstošās tiesību normas.

58. Ņemot vērā iepriekš minētos konstatējumus, es sliecos piekrist prasītāja pamatlietā vērtējumam, kurš vērš Tiesas uzmanību uz to, ka saskaņā ar Īrijas tiesībām, tāpat kā tas bija lietā, kurā tika pasludināts 1988. gada 25. februāra spriedums Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98), attiecīgajai personai ir atļauts likt sevi pārstāvēt kādam, kas nav advokāts. Tas, ka šī iespēja Īrijā ir atļauta tikai izņēmuma gadījumos, nav šķērslis valstu tiesību sistēmu salīdzināšanai. Gluži pretēji, kā pamatoti norāda prasītājs pamatlietā, pārstāvība, ko veic personas, kuras nav tiesību speciālisti, arī ir izņēmums no noteikuma Vācijā, un arī tur tā ir atļauta vienīgi tad, ja pareizas tiesvedības sabiedriskajās interesēs netiek pieprasīta tiesību speciālista pārstāvība [33].

59. Līdz ar to, neskarot valsts tiesību vērtējumu, kas ir jāveic iesniedzējtiesai, ir jāsecina, ka varbūtējā iespēja attiecīgajai personai likt sevi pārstāvēt kādam, kas nav advokāts, ir apstāklis, kuru arī var ņemt vērā, izvērtējot Īrijas tiesību aktu saskaņotību.

d) Procesuālo noteikumu nozīme "common law" sistēmā, lai izvērtētu atbilstību

1) Iesniedzējtiesas un dažu ieinteresēto lietas dalībnieku izvirzīto argumentu kopsavilkums

60. Iesniedzējtiesa uzdod jautājumu, vai Īrijas tiesu sistēma, kas ir balstīta uz *common law*, varētu būt šķērslis tam, ka izskatāmajā lietā ir piemērojami principi, kuri izklāstīti 1988. gada 25. februāra spriedumā Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98), kā to apgalvo daži ieinteresētie lietas dalībnieki. Šajā ziņā iesniedzējtiesa paskaidro, ka saskaņā ar Īrijas tiesu sistēmu lietas dalībnieku advokātiem ir jāveic nepieciešamā juridiskā izpēte un jānorāda tiesai, kas izskata lietu, attiecīgajai personai labvēlīgi (un nelabvēlīgi) tiesiskie aspekti, turpretī tiesai drīzāk ir pasīva loma. Citiem vārdiem, ar procesuālajiem noteikumiem lietas dalībniekiem tiek noteikts pienākums veikt galveno juridiskās izpētes daļu, kā tas, šķiet, parasti notiek *common law* valstīs. Savukārt, ja attiecīgo personu nepārstāv advokāts, šis uzdevums ir jāveic tiesai, kas izskata lietu. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa norāda uz grūtībām, ko šis pēdējais minētais gadījums rada attiecīgajai tiesu iestādei, un izsaka savas iebildes par iespēju ļaut attiecīgajai personai atteikties no iespējas likt sevi pārstāvēt advokātam, vai nu pašai sevi pārstāvot tiesvedībā, vai arī paļaujoties uz personu, kas nepraktizē advokāta profesijā.

32 Prasītājs pamatlietā, kā arī Īrijas valdība atsaucas uz spriedumu, kuru *Supreme Court* (Augstākā tiesa) ir pieņēmusi lietā *Coffey* pret *The Environmental Protection Agency* [2014] 2 IR 125. Iespēja atļaut attiecīgo personu, kas nav profesionālis, pārstāvēt nespeciālistam, šķiet, izriet no šī sprieduma 38. punkta.

33 Vācijas tiesībās civilprocesa jomā ir nošķirti "Bevollmächtigte" un "Beistand", kas reglamentēti attiecīgi *Zivilprozessordnung* (Civilprocesa kodekss) 79. panta 2. punktā un 90. pantā. To uzdevums vispārīgi ir pārstāvēt un atbalstīt attiecīgo personu tiesās, un tiem abiem ir iespēja izteikt paziņojumus savā vārdā, pat ja, protams, pastāv būtiskas atšķirības to attiecīgajās kompetencēs. Ne vienmēr runa ir par tiesību speciālistiem. Ir skaidri paredzēts, ka pilngadīgi ģimenes locekļi var uzņemties šīs lomas. Tikai "Bevollmächtigte" ir jābūt advokātam, ja to prasa likums. "Beistand" parasti ir persona, kura ir īpaši tuva lietas dalībniekam, kurai lietas dalībnieks pilnībā uzticas un kura ir spējīga izklāstīt lietu. Tiesa var atteikt šo personu iestāšanos lietā, ja tās neatbilst likumā noteiktajiem kritērijiem vai ja "tās nav spējīgas pienācīgi iepazīstināt ar lietu" (skat. Krüger, W., un Rauscher, T. (dir.), *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 6. izd., Minhene, C. H. Beck, 2020). Līdzīgi noteikumi pastāv citos procesuālajos kodeksos, piemēram, *Verwaltungsgerichtsordnung* (Administratīvā procesa kodekss) 67. panta 2. un 7. punktā un *Bundesverfassungsgerichtsgesetz* (Likums par Federālo konstitucionālo tiesu) 22. panta 1. punktā (skat. Posser, H., un Wolff, H. A. (dir.), *Kommentar zur Verwaltungsgerichtsordnung*, 54. izd., Minhene, C. H. Beck, 2020).

2) Atbilde uz argumentiem, ar kuriem tiek apgalvots, ka pastāv iespējama Īrijas tiesību sistēmas īpatnība

i) Judikatūras analīzes secinājumu kopsavilkums

61. Vispirms es vēlos konstatēt, ka šīs argumentācijas, kura ir balstīta uz apgalvoto Īrijas tiesību sistēmas īpatnību, mērķis patiesībā ir apšaubīt to, kas tikko tieši ir pierādīts ar Tiesas judikatūras analīzi šajos secinājumos. Tomēr man šķiet acīmredzams, ka Īrijas tiesību aktiem ir tādas pašas galvenās iezīmes kā tās, kuras ir likušas Tiesai konstatēt Vācijas tiesību aktu un Francijas tiesību aktu saskaņotības trūkumu iepriekš minētajās lietās, proti, prasība strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, lai gan attiecīgajai personai ir iespēja piedalīties tiesvedībā bez pārstāvības [34]. Turklāt man nav izdevies identificēt nevienu tādu Īrijas tiesību sistēmas īpatnību salīdzinājumā ar citām tiesību sistēmām, kura varētu pamatot secinājumu, kas atšķiras no iepriekš minētajās lietās izdarītā secinājumā attiecībā uz saskaņotības prasības ievērošanu.

62. Es arī norādu, ka šīs argumentācijas mērķis būtībā ir uzsvērt faktu, ka Īrijas tiesību aktos attiecīgajai personai nav paredzēta iespēja likt sevi pārstāvēt kādam, kas nav advokāts. Šajā ziņā ir pietiekami atgādināt, kā tas jau ir ticis norādīts, ka, pirmkārt, šis apstāklis nav noteicošais, lai konstatētu valsts tiesību aktu saskaņotību [35], un ka, otrkārt, pretēji tam, kas tiek apgalvots, Īrijas atbilstošajās tiesību normās, šķiet, izņēmuma kārtā ir paredzēta šāda iespēja, tāpat kā tas ir Vācijas tiesību sistēmā [36]. Tā kā šī argumentācija neatspēko secinājumus, kurus esmu izdarījis savā analīzē, tā ir jānoraida. Lai izvairītos no jebkādas atkārtošanās, es atsaucos uz saviem apsvērumiem, kas ar tiem ir saistīti.

ii) Par apgalvotajām "common law" tiesu sistēmas īpatnībām

63. Ņemot vērā teikto, norādīšu, ka iesniedzējtiesa, šķiet, uzskata, ka juridiskā maksima "iura novit curia" vispār nav piemērojama *common law* tiesu sistēmā vai vismaz tai ir diezgan ierobežota piemērojamība salīdzinājumā ar Eiropas kontinentālo tiesību sistēmu, kad advokāta pārstāvība ir paredzēta tiesvedības ietvaros. Tomēr šaubos, ka šādu apgalvojumu varētu atbalstīt tik kategoriski. Šī iemesla dēļ uzskatu, ka ir jāsniedz dažas īsas piezīmes šajā jautājumā.

64. Kā norādījis ģenerāladvokāts F. Dž. Džeikobss [*F. G. Jacobs*] savos secinājumos apvienotajās lietās C-430/93 un C-431/93 *van Schijndel* un *van Veen* [37], "patiesībā var būt vilinoši apgalvot, ka dalībvalstīs pastāv pamatatšķirība starp diviem fundamentāli atšķirīgiem procesuālo tiesību veidiem – atšķirība starp, *grosso modo*, kontinentālajām sistēmām, no vienas puses, un Anglijas, Īrijas un Skotijas sistēmām, no otras puses. Saskaņā ar šo koncepciju kontinentālajās sistēmās tiek uzskatīts, ka tiesa pārzina tiesības ("iura novit curia" vai "curia novit legem"); tai ir jāpiemēro tiesību normas, kuras ir atbilstošas lietas dalībnieku iesniegtajiem faktiem ("da mihi factum, dabo tibi ius"), un, ja nepieciešams, šajā nolūkā tā veic savu juridisko izpēti. Turpretī Anglijas, Īrijas un Skotijas sistēmās tiesai ir mazāk aktīva loma vai pat pasīva loma – procesuālās tiesības vispārīgi ir balstītas uz pieņēmumu, ka tiesai nav patstāvīgas zināšanas par tiesībām, ka tā ir atkarīga no lietas dalībnieku padomdevēju izvirzītajiem argumentiem un ka tās uzdevums būtībā ir lemt, pamatojoties tikai uz to argumentiem. Pēc kāda komentētāja domām, "Anglijas procesuālo tiesību, iespējams, visspilgtākā iezīme ir tāda, ka noteikums "curia novit legem" nekad nav ietilpis Anglijas tiesībās un nav bijis to daļa"" [38]. Manuprāt, iesniedzējtiesas argumentācija, saskaņā ar kuru tiesa, kas izskata lietu, nevar balstīties uz savām juridiskajām zināšanām tiesvedībā savu procesuālo noteikumu dēļ, pamatojas tieši uz šo pieņēmumu.

34 Skat. šo secinājumu 46.–49. punktu.

35 Skat. šo secinājumu 50.–54. punktu.

36 Skat. šo secinājumu 57. un 58. punktu.

37 Ģenerāladvokāta F. Dž. Džeikobsa secinājumi apvienotajās lietās *van Schijndel* un *van Veen* (C-430/93 un C-431/93, EU:C:1995:185).

38 Ģenerāladvokāta F. Dž. Džeikobsa secinājumi apvienotajās lietās *van Schijndel* un *van Veen* (C-430/93 un C-431/93, EU:C:1995:185, 33. punkts).

65. Tomēr vēlos atgādināt, ka ģenerāladvokāts F. Dž. Džeikobss ir secinājis, ka "detalizētāka pārbaude bieži vien parāda, ka šādi kontrasti starp dažādām tiesību sistēmu kategorijām ir *pārspīlēti*". Viņš ir paskaidrojis, ka "pat civilprocesu gadījumā, kurā kontrasts ir vismazāk izteikts, – tam nav nozīmes krimināprocesos vai administratīvajās tiesās, kuros tiek piemēroti atšķirīgi principi, – *atšķirība starp divām pieejām ir grūti pieņemama*" [39]. Šajā ziņā ģenerāladvokāts F. Dž. Džeikobss ir minējis dažus konkrētus piemērus, ar kuriem tiek iebilsts pret apgalvojumu par iespējamām atšķirībām starp *common law* tiesu sistēmu un kontinentālajām tiesu sistēmām.

66. Vispārīgi runājot par apgalvotajām Īrijas tiesu sistēmas īpatnībām, vēlos atgādināt, ka visu dalībvalstu tiesību sistēmām piemīt iezīmes, kas tām ir raksturīgas. Šajā ziņā atsaucos uz savām ievada piezīmēm, kurās esmu minējis bagāto Eiropas kultūras mantojumu, tostarp juridiskās tradīcijas [40]. Ņemot vērā Savienības pienākumu respektēt savu kultūru daudzveidību, kas paredzēts LES 3. panta 3. punkta ceturtajā daļā, vēlme piešķirt "privileģētu" statusu kādai valsts tiesu sistēmai, kas noteikta salīdzinājumā ar citām sistēmām, man šķiet nepiemērota. Šāda pieeja skaidri būtu pretrunā dalībvalstu vienlīdzības principam saistībā ar Līgumiem, kurš Savienībai ir jāievēro saskaņā ar LES 4. panta 2. punktu.

67. Tomēr es uzskatu, ka šāda pieeja nav nepieciešama arī šīs lietas mērķiem, jo Savienības likumdevējs jau ir ņēmis vērā problēmas, kuras šī daudzveidība rada iekšējā tirgus izveidei juridisko pakalpojumu sniegšanas jomā, dodot dalībvalstīm iespēju saskaņā ar Direktīvas 77/249 5. pantu pieprasīt, lai citā dalībvalstī reģistrēts advokāts, kurš sniedz pakalpojumus, strādātu sadarbībā ar vietējo advokātu. Šīs sadarbības starp dažādu dalībvalstu tiesību speciālistiem mērķis tieši ir nodrošināt, lai tiktu ievērotas attiecīgajās tiesu sistēmās noteiktās prasības, vienlaikus ļaujot pēc iespējas efektīvi brīvi sniegt juridiskos pakalpojumus. Pakalpojumu sniedzēja advokāta, kurš ir reģistrēts citā dalībvalstī, iespēja – vajadzības gadījumā un tad, ja tas šķiet objektīvi pamatoti, – balstīties uz tāda vietējā advokāta padomiem, kuram ir nepieciešamās zināšanas par attiecīgo tiesu sistēmu, ir priekšrocība, kas var atvieglot advokāta pielāgošanos jaunai profesionālajai videi un līdz ar to padarīt iespējamu pārrobežu juridisko pakalpojumu sniegšanu [41]. Līdz ar to, ņemot vērā to, ka Direktīvas 77/249 5. panta rezultātā ir ieviests mehānisms, kas ļauj pietiekami ņemt vērā iespējamās īpatnības, kuras ir saistītas ar valstu juridiskajām tradīcijām, iesniedzējtiesas, kā arī dažu ieinteresēto lietas dalībnieku paustās bažas man šķiet nepamatotas.

68. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es uzskatu, ka nav piemēroti piešķirt pārmērīgu nozīmi apgalvotajām atšķirībām starp attiecīgo dalībvalstu tiesu sistēmām. Tas tā vēl jo vairāk ir tādā lietā kā izskatāmā lieta, kurā ir konstatēts, ka izvērtētie procesuālie noteikumi atklāj tādas pašas pretrunas. Uzskatu, ka Tiesai drīzāk būtu jāpievērš uzmanība attiecīgo Īrijas tiesību aktu saskaņotības, kā arī samērīguma pārbaudei.

e) Īrijas tiesību akti rada risku, ka attiecīgā persona tiek nostādīta nestabilā situācijā, kas var apdraudēt tiesības uz aizstāvību un tiesības vērsties tiesā

69. Turklāt apsvērumi, kas saistīti ar samērīguma kritēriju, liek man šaubīties par attiecīgo Īrijas tiesību aktu atbilstību. Konkrētāk, jānorāda, ka attiecīgajai personai nenovēršami tiek noteikta izvēle vai nu tiesvedībā pārstāvēt sevi pašai, vai arī pilnvarot vietējo advokātu. Nevar nopietni apgalvot, ka personai netiek liegts izmantot tāda "ārvalsts" advokāta pakalpojumus, kuram tā uzticas (papildus pienākumam pilnvarot valsts advokātu). No praktiskā viedokļa ir ļoti iespējams, ka pienākums segt izmaksas, kuras ir saistītas ar to, ka paralēli tiek pilnvaroti divi advokāti, uzliek personai pienākumu aizstāvēt sevi pašai. Tomēr nevar izslēgt, ka tas izraisa nepanesamas situācijas no tiesību uz aizstāvību un tiesību

39 Ģenerāladvokāta F. Dž. Džeikobsa secinājumi apvienotajās lietās *van Schijndel* un *van Veen* (C-430/93 un C-431/93, EU:C:1995:185, 34. punkts). Mans izcēlums.

40 Skat. šo secinājumu 23. punktu.

41 Skat. šo secinājumu 23. un 24. punktu.

vērsties tiesā viedokļa. Kā parāda šīs lietas apstākļi, proti, tas, ka prasītājs nespēj nodrošināt savu aizstāvību pats un nespēj maksāt diviem advokātiem, attiecīgajai personai pastāv risks ciest nopietnus zaudējumus, it īpaši administratīvajos strīdos, kuros tai ir jāstājas pretī valstij un tās ievērojamiem līdzekļiem.

70. Es piekrītu prasītāja pamatlietā izvirzītajam argumentam, ka attiecīgā persona no juridisko pakalpojumu patērētāju aizsardzības viedokļa ir īpaši nestabilā situācijā, ja tādēļ, ka pārrobežu pakalpojumu sniedzēja pakalpojumus praktiski nav iespējams izmantot, tai pašai ir jāpārstāv sevi tiesvedībā un ir jāsaskaras ar visām problēmām, kuras rada tas, ka tai ir pašai jānodrošina sava aizstāvība. Kā pamatoti norāda prasītājs pamatlietā, šīs personas atrodas sarežģītā situācijā *common law* tiesu sistēmas valstu kontekstā, kur uzsvars galvenokārt ir likts uz mutvārdu argumentāciju tiesās [42].

71. Ja personai, kas nav profesionālis, ir jāizvēlas starp to, vai pārstāvēt sevi pašai vai būt pārstāvētai ar advokātu, kam tā uzticas un kas agrāk pilnībā ir to apmierinājis, atbilde uz jautājumu, kura ir iespēja, kas piedāvā vislabāko aizsardzību, ir skaidra. Ir acīmredzams, ka gan juridisko pakalpojumu patērētāju aizsardzības intereses, gan pareizas tiesvedības intereses tiek labāk nodrošinātas, ja tiesa var izmantot advokāta klātbūtni, neatkarīgi no tā, vai runa ir par vietējo advokātu vai arī citā dalībvalstī reģistrētu advokātu, kurš vislabāk var sniegt skaidrus un atbilstošus juridiskus argumentus un nodrošināt, ka tiesai tiek darīta zināma piemērota informācija [43].

72. Šajā kontekstā man šķiet acīmredzami, ka ideālais scenārijs, kurā vislabāk tiek ņemtas vērā iepriekš minētās intereses, ir scenārijs, kurā attiecīgā persona var rēķināties ar tāda advokāta pakalpojumiem, ko tā ir izvēlējusies pati. Šādā scenārijā tiek ievēroti principi, kas ir raksturīgi īpašajām attiecībām starp advokātu un viņa klientu, proti, viņu līgumu slēgšanas brīvība, bet it īpaši viņu savstarpējā uzticēšanās [44]. Ja šis advokāts nav vietējais advokāts, proti, ja viņš ir reģistrēts citā dalībvalstī, kas var notikt lietās, kurām ir pārrobežu raksturs, principā būtu pietiekami pārliecināties, ka šis advokāts atbilst objektīviem kritērijiem, no kuriem ir iespējams secināt, ka viņš ir spējīgs uzņemties attiecīgās personas pārstāvību. Šāds pasākums, manuprāt, no samērīguma viedokļa ir daudz mazāk ierobežojošs nekā pakalpojumu sniedzējam advokātam noteiktais pienākums strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu. Atgriezīšos pie samērīguma aspekta detalizētāk. Tā kā šis vietējais advokāts tiem bieži būs pilnīgi nepazīstams, sadarbības pienākums no attiecīgās personas un pakalpojumu sniedzēja advokāta prasīs ievērojamus koordinācijas pūliņus, kuri var kļūt par apgrūtinošu un dārgu administratīvo šķērsli visiem lietas dalībniekiem un kuri noteiktos gadījumos var izrādīties pārmērīgi. Tomēr tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā nevajadzētu būt atkarīgām no indivīda finanšu līdzekļiem.

42 Šajā nozīmē skat. Bakshi, P. M., "Pleadings: Role and Significance", *Journal of the Indian Law Institute*, 34. sēj., Nr. 3 (1992. gada jūlijs–septembris), 355. lpp., kurā norādīts, ka kādreiz uzstāšanās veidam Anglijā ir bijusi liela nozīme, kas bija piesaistījis tiesnešu un advokātu uzmanību; Clark, C. E., "History, Systems and Functions of Pleading", *Virginia Law Review*, Nr. 11, 1925, 525. un nākamās lpp., ir paskaidrots, ka mutvārdu paskaidrojumu sistēma Anglijā tika izveidota pēc normandiešu iebrukuma un ka tā kļuva par patiesu "zinātni", kas ir pelnījusi, lai tiktu kultivēta; Thornburg, E. G., "Defining Civil Disputes: Lessons from Two Jurisdictions", *Melbourne University Law Review*, 35. sēj. Nr. 1, 2011. gada novembris, 211. lpp., ir paskaidrots, ka sākotnēji tiesvedībā Anglijas *common law* sistēmā bija paredzēta tikai mutvārdu daļa. Tieši sākot no XV gadsimta, tiesvedībā ir paredzēta arī daļa, kurā lietas dalībniekiem ir ļauts iesniegt rakstveida apsvērumus.

43 Kā ir norādījis ģenerāladvokāts M. Bobeks [*M. Bobek*] savos secinājumos apvienotajās lietās *Uniwersytet Wrocławski* un Polija/*REA* (C-515/17 P un C-561/17 P, EU:C:2019:774, 103. punkts), "juridiskajai pārstāvībai ir izšķiroša nozīme pareizā tiesvedībā. Bez pienācīgas juridiskas pārstāvības prasītājs, iespējams, nevarētu izvirzīt un tiesnesis nevarētu apzināties visus prasītāja interesēm nepieciešamos argumentus". Šajā nozīmē skat. *Charte des principes essentiels de l'avocat européen et Code de déontologie des avocats européens*, minēts iepriekš, 11. zemsvītras piezīme, 7. lpp., 6. punkts, kurā advokāts konkrēti ir aprakstīts kā "neaizstājams dalībnieks taisnīgas tiesas spriešanā". Skat. arī 9. lpp., "Princips (i) – cieņa pret likuma varu un taisnīgas tiesas spriešanu".

44 Kā ir atgādinājis ģenerāladvokāts M. Bobeks savos secinājumos apvienotajās lietās *Uniwersytet Wrocławski* un Polija/*REA* (C-515/17 P un C-561/17 P, EU:C:2019:774, 111. punkts), "ja no [..] zināšanām par dalībvalstu praksi parādās kāda kopīga tēma, tad tā ir tāda, ka juridiskā pārstāvība galvenokārt ir privātas izvēles jautājums un (abpusēja) līgumu [slēgšanas] brīvība. *Klients var brīvi izvēlēties savu advokātu, un advokāts principā var brīvi izvēlēties savus klientus. Attiecību pamatā ir uzticēšanās*. Jebkura iejaukšanās šajās attiecībās jāpamato ar nopietniem iemesliem, kuri atspoguļo acīmredzamu un obligātu nepieciešamību "pasargāt prasītāju no viņa advokāta". Turklāt, ja tiek atklāti kādi problemātiski jautājumi, tos pareizāk risina atbilstošās regulējošajās organizācijas disciplinārajās vai citās procedūrās". Mans izcēlums.

73. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka attiecīgie Īrijas tiesību akti var negatīvi ietekmēt mērķi, kuru ar tiem teorētiski ir paredzēts sasniegt. Tā vietā, lai nodrošinātu efektīvu iespēju vērsties tiesā, tie drīzāk var to ierobežot, samzinot attiecīgās personas iespējas un tādējādi, iespējams, apdraudot tiesības uz aizstāvību.

74. Ir taisnība, ka šāda scenārija iespējamā iestāšanās ir atkarīga no konkrētā gadījuma apstākļiem. Noteicošais faktors ir veids, kādā valsts tiesas piemēro Īrijas tiesību aktus. Līdz ar to nav iespējams nešaubīgi noteikt, vai Īrijas tiesību akti patiešām apdraud tiesības uz aizstāvību. Tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, ņemot vērā arī šo aspektu.

f) Īrijas tiesību akti ir vispārpiemērojami, un tajos nav pietiekami ņemti vērā konkrētā gadījuma apstākļi

75. Attiecīgos Īrijas tiesību aktus raksturo arī tas, ka tie ir *vispārpiemērojami*, jo attiecībā uz pienākumu strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu, šķiet, nav paredzēts *neviens izņēmums* no noteikuma. *Pārmērīgā neelastība* attiecībā uz pašiem tiesību aktiem vai to īstenošanas, ko veic valsts tiesas, līmeni varētu izrādīties problemātiska saistībā ar samērīguma kritēriju. Attiecībā uz šo aspektu ir jāveic padziļināta pārbaude.

76. Saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegto informāciju pakalpojumu sniedzējam advokātam ir jāpaziņo valsts tiesām tā advokāta uzvārds, kurš praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām un kurš būtu pieejams, lai palīdzētu viņam gadījumā, ja šim advokātam būtu vajadzīga palīdzība jautājumos, uz kuriem attiecas valsts tiesības, prakse un tiesvedība vai profesionālās ētikas noteikumi valsts līmenī. Šķiet, ka saskaņā ar tiesību aktiem ir ļauts pakalpojumu sniedzējam advokātam un vietējam advokātam katrā atsevišķā gadījumā pašiem noteikt to attiecīgo lomu, kas ļauj konkrētajiem speciālistiem pārvaldīt savu sadarbību relatīvi elastīgā veidā. Šajā kontekstā nešķiet, ka pakalpojumu sniegšanas brīvības apdraudējums pārsniegtu to, kas ir nepieciešams minēto vispārējo interešu mērķu sasniegšanai.

77. Papildu arguments, lai pamatotu šajā lietā aplūkoto valsts tiesību aktu samērīgumu, ļaujot *elastīgi pārvaldīt sadarbību* starp pakalpojumu sniedzēju advokātu un vietējo advokātu, var tikt izsecināts no Tiesas judikatūras. No spriedumiem Komisija/Vācija [45] un Komisija/Francija [46] izriet, ka "ir jāuzskata, ka gan pakalpojumu sniedzējs advokāts, gan [vietējais] advokāts], uz kuriem attiecas uzņēmējā dalībvalstī piemērojamie profesionālās ētikas noteikumi, ievērojot šos profesionālās ētikas noteikumus un īstenojot savu profesionālo autonomiju, spēj *kopīgi izstrādāt sadarbības kārtību*, *kura ir piemērota* pilnvarojumam, kas tiem ir piešķirts". Iepriekš minēto rindkopu es interpretēju tādējādi, ka Tiesa ir pilnīgi labvēlīga tāda valsts tiesiskā regulējuma pieņemšanai, kurā tiek ievērota advokātu profesijas tradicionālā autonomija, kā arī attiecīgās personas intereses. To ievērojot, minēto interešu aizsardzībai ir nepieciešama ievērojama elastība, lai ņemtu vērā konkrētā gadījuma specifiskumu. Katras lietas juridiskās problēmas, advokātu specializācija un pieredze, kā arī attiecīgās personas uzticēšanās tiem pieprasīs iesaistīšanos, kas ir atbilstoša un pielāgota attiecīgajai situācijai.

78. Pat ja Tiesa ir piebildusi, ka "šis apsvērums neizslēdz iespēju valsts likumdevējiem noteikt sadarbības starp abiem advokātiem vispārējo regulējumu", ir jāprecizē, ka, pirmkārt, tas attiecas tikai uz "sadarbības vispārējo regulējumu" un, otrkārt, attiecībā uz šīs kompetences īstenošanu ir izvirzīts nosacījums, ka "no šīm tiesību normām izrietošie pienākumi nav nesamērīgi ar sadarbības pienākuma mērķiem" [47]. Tā kā Īrijas tiesību aktos, šķiet, nav detalizēti reglamentēta šī sadarbība starp advokātiem, ļaujot tiem pašiem uzņemties par to atbildību, man nešķiet, ka tā ir jāizvērtē šo nosacījumu gaismā.

45 Spriedums, 1988. gada 25. februāris (427/85, EU:C:1988:98, 24. punkts). Mans izcēlums.

46 Spriedums, 1991. gada 10. jūlijs (C-294/89, EU:C:1991:302, 31. punkts).

47 Spriedumi, 1988. gada 25. februāris, Komisija/Vācija (427/85, EU:C:1988:98, 25. punkts), un 1991. gada 10. jūlijs, Komisija/Francija (C-294/89, EU:C:1991:302, 32. punkts).

79. Kā iepriekšējs secinājums ir jāatzīst, ka Īrijas tiesību akti *vispārīgi* atbilst samērīguma principa prasībām. Ar tiem tiek īstenots tieši tas, ko Tiesa tajā laikā bija uzskatījusi *par ideālu pieeju, kas ir jāievēro*, ļaujot advokātiem, ievērojot šos profesionālās ētikas noteikumus un īstenojot savu profesionālo autonomiju, pašiem kopīgi noteikt piemērotu savas sadarbības kārtību viņiem uzticētā pilnvarojuma ietvaros.

80. Lai gan šis tiesiskais regulējums tiek piemērots elastīgi, es piekrītu vairāku ieinteresēto lietas dalībnieku, tostarp prasītāja un Komisijas, paustajam viedoklim, ka var būt *apstākļi, kas var padarīt par nelietderīgu pakalpojumu sniedzēja advokāta pienākumu strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu*. It īpaši es domāju par gadījumu, kad "ārvalsts" advokātam, pateicoties viņa izglītībai vai profesionālajai pieredzei, ir nepieciešamās zināšanas, lai pārstāvētu un aizstāvētu attiecīgo personu lietās, kuras tiek izskatītas valsts tiesās. Turklāt var domāt arī par mazāk sarežģītām lietām, kuras "ārvalsts" advokāts pats būtu spējīgs iztirzāt.

81. Šādos apstākļos man šķiet, ka pieprasīt, lai tiktu izmantoti vietējā advokāta pakalpojumi, nozīmētu, ka viņam būtu tikai "simboliska" loma, proti, tāda, kas nekādi nav nepieciešama tiesvedības un attiecīgās personas vajadzībām. Tomēr šajos secinājumos jau minētās finansiālās un praktiskās neērtības attiecīgajai personai un pakalpojumu sniedzējam advokātam paliktu tās pašas. No tā izriet – tā kā šī prasība iepriekš aprakstītajos apstākļos būtiski pārsniegtu to, kas ir nepieciešams, lai sasniegtu ar Īrijas tiesību aktiem aizsargātās leģitīmās intereses, tā būtu jāuzskata par nesamērīgu.

82. Šādi apsvērumi it īpaši ir piemērojami tādos apstākļos kā pamatlietā, kuros nav strīda par to, ka advokāte, kas pārstāv prasītāju, lai gan viņa ir ieguvusi savu profesionālo izglītību Vācijā, vairāk nekā desmit gadus ir praktizējusi advokāta profesijā Īrijā saskaņā ar tiesībām, kas viņai ir piešķirtas ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 98/5/EK (1998. gada 16. februāris) par pasākumiem, lai atvieglotu advokāta profesijas pastāvīgu praktizēšanu dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā iegūta kvalifikācija [48]. Jānorāda, ka Direktīvas 98/5 mērķis ir īstenot tiesības veikt uzņēmējdarbību, un tas nostiprināts EEK līguma 57. pantā, kas tagad ir LESD 53. pants. Atšķirībā no pakalpojumu sniegšanas brīvības, kura ļauj personai, kas sniedz pakalpojumu, *uz laiku* veikt darbības dalībvalstī, kurā tiek sniegts pakalpojums, saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādus šī dalībvalsts izvirza pati saviem pilsoņiem, tiesības veikt uzņēmējdarbību ietver tiesības sākt neatkarīgu darbību un to īstenot, kā arī tiesības dibināt un vadīt uzņēmumus, lai veiktu *pastāvīgu* darbību stabilā un turpinātā veidā, saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādus saviem pilsoņiem paredz tās dalībvalsts tiesību akti, kurā notiek šī uzņēmējdarbība.

83. Man šķiet, ka šādos apstākļos var pamatoti pieņemt, ka "ārvalsts" advokāts iegūst noteiktas zināšanas par uzņēmējas dalībvalsts tiesību sistēmu, tostarp par valsts tiesībām un profesionālās ētikas noteikumiem. Tādējādi tas ļauj prezumēt, ka viņš varēs praktizēt advokāta profesijā relatīvi autonomi.

84. Šajā kontekstā vēlos norādīt, ka Direktīvas 98/5 14. apsvērums apstiprina šo vērtējumu, ņemot vērā, ka no tā skaidri izriet, ka, pirmkārt, "uzņēmējai dalībvalstij jāņem vērā jebkura profesionālā pieredze, kas iegūta tās teritorijā", un, otrkārt, "pēc trīs gadus veiktas efektīvas un regulāras darbības uzņēmējas dalībvalsts tiesību jomā, to skaitā [Savienības] tiesību jomā, [advokātus no citas dalībvalsts] pamatoti var uzskatīt par ieguvuš[iem] vajadzīgās zināšanas, lai tur pilnībā integrētos juridiskajā profesijā". Gadījumā, ja prasītāja advokāte būtu izpildījusi Direktīvā 98/5 paredzētos nosacījumus, nevajadzētu būt nekādām šaubām par viņas integrāciju advokāta profesijā Īrijā.

48 OV 1998, L 77, 36. lpp.

85. Turklāt ir jāņem vērā fakts, ka šī advokāte jau ir pārstāvējusi prasītāju valsts tiesās un Tiesā, kurā lieta pēc būtības attiecās uz Savienības tiesībām [49], nevis uz valsts tiesībām, un kurā jautājumi, kas bija jārisina, attiecās uz izmaksām un, iespējams, uz atlīdzību par Savienības tiesību normu pārkāpumu, proti, jautājumiem, kuriem nav vajadzīga vietējā advokāta būtiska palīdzība.

86. No tā izriet, ka, neskarot faktu konstatējumus, kas ir jāveic iesniedzējtiesai, pamatlietas apstākļi, šķiet, pamato niansētāku pieeju. Iesniedzējtiesai būtu jāpārbauda, vai attiecīgajos Īrijas tiesību aktos patiešām ir ņemti vērā konkrētā gadījuma apstākļi un, vajadzības gadījumā, vai saistībā ar šiem apstākļiem šie tiesību akti ir jāpiemēro elastīgāk vai pat ir jāpiemēro atbrīvojums no pienākuma izmantot sadarbības advokātu.

87. Attiecībā uz jautājumu, kādi konkrēti kritēriji būtu jāpiemēro iesniedzējtiesai, lai noteiktu, vai pienākumu izmantot sadarbības advokātu var uzlikt attiecīgajā gadījumā, ir jānorāda, ka uz to attiecas ceturtais prejudiciālais jautājums. Līdz ar to skaidrības labad ir lietderīgi šo jautājumus aplūkot detalizēti tā attiecīgajā analīzē.

88. Šajā analīzes posmā ir pietiekami konstatēt, ka pienākums izmantot sadarbības advokātu nešķiet nesamērīgs, ja vien ar to tiek pieprasīts vienīgi tas, lai valsts tiesām tiktu paziņots tā advokāta uzvārds, kurš praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām un kurš būtu pieejams, lai vajadzības gadījumā sniegtu palīdzību pakalpojumu sniedzējam advokātam, ļaujot speciālistiem pašiem noteikt savu attiecīgo lomu katrā konkrētajā gadījumā.

89. Tomēr man ir šaubas par šāda pienākuma samērīgumu, ja tas izrādītos pārāk stingrs, lai pietiekami ņemtu vērā dažādus šīs lietas aspektus, piemēram, tos, kurus esmu minējis savos iepriekšējos apsvērumos. Iesniedzējtiesas veiktā Īrijas tiesību aktu interpretācija atbilstoši samērīguma principam varētu palīdzēt izvairīties no nesaderības ar Savienības tiesībām.

4. Atbilde uz pirmo, otro un trešo prejudiciālo jautājumu

90. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es uzskatu, ka dalībvalsts Direktīvas 77/249 5. pantā paredzēto iespēju var izmantot tikai tad, ja šajā pašā direktīvā minētajam lietas dalībniekam noteiktais ierobežojums ir pamatots ar primāru vispārējo interešu apsvērumu un tas ir piemērots un samērīgs šī mērķa sasniegšanai. Lai gan valsts tiesai ir jāizvērtē, vai tas tā ir šajā gadījumā, kad Direktīvā 77/249 minētais lietas dalībnieks vēlas pārstāvēt personu, kurai būtu tiesības piedalīties tiesvedībā attiecīgajā tiesu iestādē bez pārstāvības, nešķiet, ka ierobežojums ļautu sasniegt šo mērķi saskaņotā veidā.

91. Turklāt es uzskatu, ka gadījumā, kad principā ir piemēroti izmantot Direktīvas 77/249 5. pantā paredzēto iespēju, ar tādu sistēmu kā Īrijas tiesībās paredzētā, kurā ir vienīgi pieprasīts paziņot valsts tiesām tā advokāta uzvārdu, kas praktizē saskaņā ar Īrijas tiesībām un kas būtu pieejams, lai vajadzības gadījumā sniegtu palīdzību pakalpojumu sniedzējam advokātam, ļaujot pakalpojumu sniedzējam advokātam un vietējam advokātam pašiem noteikt savu attiecīgo lomu katrā konkrētajā gadījumā, tiek pieļauts samērīgs pakalpojumu sniegšanas brīvības apdraudējums.

49 Vēlos norādīt, ka lietas C-167/17, *Klohn*, kurā advokāte pārstāvēja prasītāju pamatlietā Tiesā, priekšmets bija *Supreme Court* (Augstākā tiesa), proti, iesniedzējtiesas izskatāmajā lietā, lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, un tā attiecās uz Padomes Direktīvas 85/337/EEK (1985. gada 27. jūnijs) par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV 1985, L 175, 40. lpp.), kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/35/EK (2003. gada 26. maijs) (OV 2003, L 156, 17. lpp.), interpretāciju.

C. Par ceturto prejudiciālo jautājumu

1. Par atbilstīgas valsts tiesību aktu interpretācijas nepieciešamība, lai ievērotu samērīguma principu

92. Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa lūdz sniegt paskaidrojumus par citā dalībvalstī reģistrētam advokātam, kurš sniedz pakalpojumus, noteikto pienākumu strādāt sadarbībā ar vietējo advokātu. Tā vēlas noskaidrot, vai saskaņā ar Savienības tiesībām šādu pienākumu var uzlikt jebkuros apstākļos un, ja tas tā nav, kādi faktori valsts tiesai ir jāņem vērā, nosakot, vai šādu pienākumu var uzlikt konkrētajā gadījumā.

93. Kā paskaidrots manā pirmo trīs prejudiciālo jautājumu analīzē, ar tādu sistēmu kā Īrijas tiesībās paredzētā, ņemot vērā noteiktās sadarbības kārtību, tiek pieļauts samērīgs pakalpojumu sniegšanas brīvības apdraudējums. Tomēr jāprecizē, ka šis secinājums ir balstīts uz pieņēmumu, ka ir absolūti nepieciešams izmantot Direktīvas 77/249 5. pantā paredzēto iespēju, lai sasniegtu attiecīgajos tiesību aktos izvirzītos mērķus, proti, nepieciešamību garantēt attiecīgās personas aizsardzību, kā arī nodrošināt pareizu tiesvedību.

94. Īrijas tiesību akti, ar kuriem ir transponēts Direktīvas 77/249 5. pants un kuros ir noteikts pienākums izmantot sadarbības advokātu, rada šaubas attiecībā uz tā samērīgumu, pamatojoties uz to, ka tie, šķiet, ir piemērojami visos gadījumos, pietiekami neņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus. Jau esmu pievērsis uzmanību faktam, ka noteikti apstākļi var padarīt šādu pienākumu par tādu, kam nav priekšmeta. Ņemot vērā apdraudējuma pakāpi, kādu šāds pasākums rada pakalpojumu sniegšanas brīvības izmantošanai, manuprāt, ir acīmredzams, ka tas būtu jāuzskata par nesamērīgu un līdz ar to par nesaderīgu ar Direktīvas 77/249 5. pantu, kā tas ir interpretēts LESD 56. panta gaismā, ja tas būtu jāpiemēro šauri bez izņēmumu iespējas, kad piemērojamie primārie vispārējo interešu apsvērumi netiek apdraudēti ar tāda pakalpojumu sniedzēja advokāta sniegtajiem pakalpojumiem, kurš vēlas uzstāties lietā bez vietējā advokāta palīdzības.

95. Starp šiem apstākļiem it īpaši minēšu gadījumu, kad pakalpojumu sniedzējam advokātam, pateicoties savai izglītībai vai profesionālajai pieredzei, ir nepieciešamās zināšanas, lai pārstāvētu un aizstāvētu attiecīgo personu strīdos, kuri tiek izskatīti valsts tiesās. Papildus tam minēšu lietas, kurām ir neliela sarežģītība un kurām nav nepieciešama vietējā advokāta iesaistīšanās. Visiem šiem gadījumiem kopīgs ir tas, ka pakalpojumu sniedzējs advokāts parasti pats varēs pārstāvēt attiecīgo personu, vienlaikus ievērojot iepriekš minētās leģitīmās intereses.

96. Uzskatu, ka ir svarīgi izstrādāt virkni objektīvu kritēriju, pamatojoties uz iepriekš minētajiem apsvērumiem, lai ļautu iesniedzējtiesai nešaubīgi noteikt, kādi ir gadījumi, kuros tiktu pieprasīta elastīgāka sadarbības pienākuma piemērošana vai tiktu noteikts atbrīvojums no šī pienākuma atkarībā no gadījuma. Tas ļautu iesniedzējtiesai īstenot samērīguma principu tur, kur tas ir norādīts. Atbilstīga valsts tiesību aktu interpretācija, kas izrietētu no minēto kritēriju piemērošanas, nodrošinātu to atbilstību Savienības tiesībām.

2. Par kritērijiem, kas iesniedzējtiesai būs jāpiemēro, nosakot, vai ir jāuzliek sadarbības pienākums

97. Pirmā kritēriju kategorija, kas iesniedzējtiesai var ļaut noteikt, vai sadarbības pienākums ir samērīgs ar valsts tiesību aktos izvirzītajām leģitīmajām interesēm, ir saistīta ar advokāta, kurš sniedz pakalpojumus Īrijā, *izglītību*, kā arī *profesionālo pieredzi*. Studijas un prakse, kas, iespējams, veiktas šīs dalībvalsts tiesībās, var sniegt lietderīgas norādes par viņa profesionālo kompetenci materiālo un procesuālo tiesību, juridiskās terminoloģijas un profesionālās ētikas noteikumu jomā. Fakts, ka citas tās pašas dalībvalsts tiesas jau ir atļāvušas pārstāvēt personu attiecīgajā lietā (vai saistītajās lietās), arī var izrādīties noderīgs.

98. Otrā atbilstošo kritēriju kategorija ietver *tiesvedības raksturu*, *lietas sarežģītību*, kā arī *piemērojamo tiesību jomu*. Tādējādi lietas, kuras nav īpaši sarežģītas un kurām obligāti nav nepieciešama vietējā advokāta iesaistīšanās, varētu tikt uzticētas pakalpojumu sniedzējam advokātam vienam pašam. Tāpat arī lietās, uz kurām attiecas starptautiskās tiesības vai Savienības tiesības, ne vienmēr varētu tikt paredzēta vietējā advokāta piedalīšanās, ievērojot to, ka šīs tiesību jomas, ņemot vērā to raksturu, pārsniedz tīri nacionālo regulējumu. Savukārt lietā, uz kuru attiecas vienīgi Īrijas tiesības un kurai, iespējams, ir nepieciešama zināma specializācijas pakāpe, varētu būt nepieciešama vietējā advokāta plašāka iesaistīšanās.

99. Šis objektīvo kritēriju saraksts nekādā ziņā nav izsmeļošs, bet tas ir noderīgs, lai ilustrētu apstākļus, kas varētu pamatot elastīgāku pieeju, ja ir jānosaka, vai konkrētajā gadījumā ir jāuzliek sadarbības pienākums. Turklāt jāuzsver, ka piemērojamajiem kritērijiem ir indikatīva nozīme, ņemot vērā, ka iesniedzējtiesai būs jāizmanto sava novērtējuma brīvība, lai tā pati konstatētu lietas apstākļus. Attiecībā uz precīzu procedūru, kas ir jāievēro, uzskatu par lietderīgu uzticēt kārtības noteikšanu valsts kompetentajām iestādēm. Neskarot iesniedzējtiesas kompetenci saskaņā ar Īrijas tiesībām, man šķiet, ka tai būtu jāspēj izstrādāt analoģisku procedūru tai, kuru tā ir attīstījusi judikatūrā, kad persona, kas nav profesionālis, lūdz, lai viņu pārstāv nespeciālists [50].

100. Turklāt ierosinātās pieejas priekšrocība ir tāda, ka pienācīgi tiek ņemtas vērā iesniedzējtiesas paustās bažas par risku, ka būtu jāļauj iesaistīties personai, kura neatbilst pareizas tiesvedības un attiecīgās personas efektīvas aizsardzības prasībām. Pati pārbaudot, vai citā dalībvalstī reģistrēts advokāts, kas sniedz pakalpojumus, tiešām atbilst kritērijiem, ar kuriem var tikt apliecināta pietiekama kompetence, lai varētu uzņemties attiecīgās personas pārstāvību lietā, kas tiek izskatīta šajā tiesā, iesniedzējtiesa varēs pārliecināties, vai minētās leģitīmās intereses ir pienācīgi ņemtas vērā.

3. Atbilde uz ceturto prejudiciālo jautājumu

101. Ņemot vērā iepriekš minēto, esmu nonācis pie secinājuma – pat ja Tiesa uzskatītu, ka Īrijas sistēmas kontekstā ir atļauts uzlikt pienākumu, kas ir noteikts Direktīvas 77/249 5. pantā, tomēr šķiet, ka būtu nesamērīgi šādu pieeju piemērot šauri bez izņēmumu iespējas tad, ja piemērojamie primārie vispārējo interešu apsvērumi netiek apdraudēti ar pakalpojumiem, kurus sniedz pakalpojumu sniedzējs advokāts, kas vēlas uzstāties lietā bez pavadības. Tieši pretēji, sistēmā ir jāspēj ņemt vērā lietas īpašos apstākļus, ņemot vērā attiecīgā pakalpojumu sniedzēja specifisko izglītību un pieredzi, kā arī tiesvedības, kurā šis pakalpojumu sniedzējs vēlas piedalīties, raksturu, lietas sarežģītību un piemērojamo tiesību jomu.

VI. Secinājumi

102. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai uz *Supreme Court* (Augstākā tiesa, Īrija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

– Dalībvalsts Padomes Direktīvas 77/249/EEK (1977. gada 22. marts) par pasākumiem, kas palīdz advokātiem sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus, 5. pantā paredzēto iespēju var izmantot tikai tad, ja šajā direktīvā minētajam lietas dalībniekam noteiktais ierobežojums ir pamatots ar primāru vispārējo interešu apsvērumu un tas ir piemērots un samērīgs šī mērķa sasniegšanai. Lai gan valsts tiesai ir jāizvērtē, vai tas tā ir šajā gadījumā, kad Direktīvā 77/249 paredzētais lietas dalībnieks vēlas pārstāvēt personu, kurai būtu tiesības piedalīties tiesvedībā attiecīgajā tiesu iestādē bez pārstāvības, nešķiet, ka ierobežojums ļautu sasniegt šo mērķi saskaņotā veidā.

50 Skat. šo secinājumu 57. punktu.

– Gadījumos, kad principā ir piemēroti izmantot Direktīvas 77/249 5. pantā paredzēto iespēju, ar tādu sistēmu kā Īrijas tiesībās paredzētā, kurā ir vienīgi pieprasīts norādīt advokātu, kam ir tiesības piedalīties tiesvedībā attiecīgajā valsts tiesu iestādē un kas ir piekritis piedalīties tiesvedībā, tiek pieļauts samērīgs pakalpojumu sniegšanas brīvības apdraudējums.

– Tomēr būtu nesamērīgi šādu pieeju piemērot šauri bez izņēmumu iespējas tad, ja piemērojamie primārie vispārējo interešu apsvērumi netiek apdraudēti ar paredzēto pakalpojumu sniegšanu. Tādā sistēmā kā Īrijas tiesībās paredzētā, gluži pretēji, ir jāspēj ņemt vērā lietas īpašos apstākļus, ņemot vērā attiecīgā pakalpojumu sniedzēja specifisko izglītību un pieredzi, kā arī tiesvedības, kurā šis pakalpojumu sniedzējs vēlas piedalīties, raksturu, lietas sarežģītību un piemērojamo tiesību jomu.